

SKEPTIKKO

2 / 95

Kiropraktiikka - laillistettua taikauskoa?

David Hume: Ihmeistä

Swift lukee tähtiä

Sokrates-palkinto

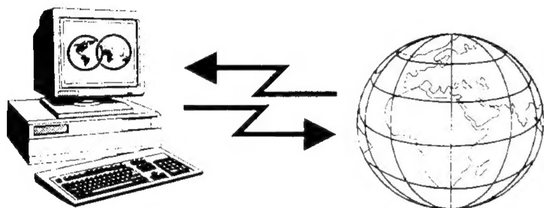
Hämäläinen - Kirjailijaskeptikko?

Numero 25 27.6.1995

Skepsis ui Internetiin

Skepsiksen tieteellisen neuvottelukunnan jäsenet ovat usein toivoneet yhdistyksen suuntautuvan enemmän nuorisoon. Tätä varten Skepsiksen hallitus kehitti ns. parafaktaprojektin, jolla on tarkoitus aktivoida koulunuorisoa. Projektin käynnistys edellyttää kuitenkin erillistä rahoitusta, jota emme ole vielä onnistuneet saamaan. Toinen avaus nuorten suuntaan oli hallituksen maaliskuussa perustama *Sokrates*-palkinto. Se myönnettiin Karjaan lukion opettajalle **Sini Hirsikangas-Huttuselle** esimerkillisestä nuorison kasvattamisesta.

Kolmas hanke on ns. kotisivun avaaminen Internet-verkossa. Tavoitteena on, että koulujen ja kirjastojen Internet-liitäntöjen ympärille ja välille muodostuisi asianharrastajien Sokrates-tiimejä. Niiden toiminnan tarkoitus ja sisältö on sama kuin yhdistyksen muunkin toiminnan: tutkia ennakkoluulottomasti ja kriittisesti kysellen ja keskustellen kvasitieteellisiä uskomuksia.

Uskon, että räjähdysmäisesti kasvava Internet tulee lähiaikoina muuttumaan pelkästä teknisestä innovaatiosta koko kulttuuria muovaavaksi ilmiöksi. Samoin tapahtui kirjoitustaidon ja kirjan keksimisen yhteydessä. Kirja ei varmasti lähiaikoina häviä, mutta saa rinnalleen tietoverkoston. Internet on paisuva tiedon valtameri, jossa paljon pintakuohun alta löytyy tiedon helmiä. Mutta helmiä ei saa ilmaiseksi. Internetissä on kirjoittamaton eettinen säännöstönsä, ns. netiketti, jonka perusajatus on tiedon vapauden vaatimus ja kaiken liian hallinnoimisen vastustus. Nämä periaatteet sopivat myös skeptikoille, joten Skepsis on Internetissä kuin kala vedessä.

Internetissä ei nykyisin yleinen passiivinen lukutaito riitä. Siinä vaaditaan niin sanottua kolmatta lukutaitoa. Se on pelkän lukutaidon lisäksi aktiivista kriittistä luovan salapoliisin taitojen soveltamista. Tällaista kriittistä suhtautumista Skepsis on koko olemassa olonsa ajan pyrkinyt levittämään.

Ilpo V. Salmi
Skepsis ry:n puheenjohtaja

❖
SKEPTIKKO 2/95
NUMERO 25
❖

Julkaisija
Skepsis ry

Päätoimittaja
Hannu Karttunen
Kolmas linja 30 A 9
00530 Helsinki

Toimitus
LavengriPress
Marketta Ollikainen
Lammastie 6 A 3
01710 Vantaa
puh/fax 90-848449

Taitto
Robert Brotherus

Kaikki tässä lehdessä julkaistut kirjoitukset ovat kirjoittajien omia mielipiteitä, eivätkä edusta toimituksen, Skepsiksen tai CSICOPin virallista kantaa

ISSN 0786-2571

Painopaikka
Yliopistopaino

SISÄLTÖ

Kiropraktiikka, laillistettua taikauskoa?

Mahlon W. Wagner

Herman **Ebbinghausin** kirja *Abriss der Psychologie* (1908) alkaa sanoilla: "Psykologialla on pitkä menneisyys, mutta lyhyt historia". Sama pätee kiropraktiikkaan. Hoitomenetelmänä luu- ja lihaskäsittelyllä on pitkä menneisyys, joka ulottuu aina **Hippokratesin** (400 v. eaa) ja **Galen** (131-202) aikojen taakse. Mutta se kiropraktiikka, josta yleisesti käytetään myös nimitystä selkärangan käsittelyhoito (SMT), keksittiin Yhdysvalloissa 1895. Menetelmän kehitti Iowan maaseudulla asunut sekatavarakauppias, hypnotisoija ja spiritualisti **Daniel David Palmer**. Tällä hetkellä kiropraktiikka on Yhdysvalloissa kolmanneksi suosituin hoitomuoto. Ammatissa toimii yli 45 000 kiropraktikkoa; vain lääkäreitä ja hammaslääkäreitä on enemmän.

Kiropraktiikan juuret ovat vahvasti pseudotieteessä, vaikka sen onkin väitetty koko 100-vuotisen historiansa ajan perustuvan tiukasti tieteeseen ja tieteellisiin metodeihin. Menetelmän kehittäjä Palmer oli itseoppinut parantaja, joka useimpien okkultistien tavoin suhtautui halveksien perinteiseen lääketieteeseen. Toronton lähellä Kanadassa 1845 syntynyt ja sieltä 1870-luvulla Iowaan muuttanut Palmer oli perehtynyt syvällisesti frenologiaan, spiritualismiin, teosofiaan ja magneettihoitoihin ja hän uskoi, että ajatuksia voitiin siirtää telepatian avulla. Palmer väitti saaneensa henkimaailman kautta tiedon, jonka avulla hän kehitti kiropraktiikan filosofiaa ja käytäntöjä. Tiedon tästä hänelle oli välittänyt 50 vuotta aiemmin Iowassa kuollut tohtori **Atkinson**.

Oivalluksen hoitomuotoon Palmer sai kuitenkin sattumalta. Loppukesästä 1895 hän oli hoitanut huonolla menestyksellä kuuroa talonmies **Harvey Lillardia**, jolle hän oli yrittänyt palauttaa kuulon tekemällä 'magneetti'-liikkeitä käsillään talonmiehen kehon yläpuolella. Lopulta 18. syyskuuta hoitojensa tehottomuuteen turhautunut ja kärsimätön Palmer tyrkkäsi Lillardia selkään ja kappas vaan, kuulo palasi pysyvästi Lillardin vasempaan korvaan. Tämän 'ihmeen' jälkeen Palmer luopui vähitellen kokonaan magneettihoidoista ja keskittyi kiropraktiikkaan.

Palmerin mukaan sairauksien ainoa syy oli kireä selkärangan hermo; selkärangan osittainen sijoiltaanmeno, joka voitiin määritellä selkärangan vääristymien avulla. Tämän vääristymän oikaisu 'paransi' Palmerin mukaan minkä tahansa sairauden, koska sen jälkeen 'hermoimpulssit pääsivät vapaasti ja esteittä kulkemaan'. Palmer kehitteli ajatusta 'sisäisestä voimasta' tai 'sisäisestä älystä', joka muistuttaa suuresti New Age -liikkeen esoteerisia käsityksiä energiasta tai esimerkiksi teorioita Kirlian aura-valokuvista. Myöhemmin Palmerin ajatuksia kehittivät hänen poikansa **Bartlett Joshua** ja tämän poika **David Daniel** eli **Dave**, joten Palmerin perhe – isä keksijä, poika kehittäjä ja pojanpoika opettaja, kuten heitä kutsutaan – ovat hallinneet kiropraktiikkaa suurimman osan koko sen satavuotisesta olemassa olosta.

Monet nykyisistä kiropraktikoista myötäilevät useita Palmerin ja hänen perillistensä ajatuksia. He vastustavat esimerkiksi lääkkeiden käyttöä, rokotuksia ja useimpia leikkauksia. 'Virallista' asemaa nauttiva Yhdysvaltain johtava kansallinen kiropraktikkojen yhdistys tosin myöntää, että rokotukset ovat osoittautuneet hyödyllisiksi, mutta se samalla vaatii rokotuksia vapaaehtoisiksi. Äskettäin julkaistussa kiropraktikkojen asenteita mittaavassa tutkimuksessa (JMPT, 1994 17, 584–590, Coley & Mitchell) todettiin, että 80 prosenttia kiropraktikoista ei halunnut rokotuttaa lapsiaan. 41 – 68 prosenttia suhtautui välinpitämättömästi rokotusohjelmien tehoon ja useimmat yksinkertaisesti kiistivät rokotusten tieteelliset näytöt. Tämä antaa aiheen olettaa, että kiropraktikot olivat vahvasti ja tunteenomaisesti sitoutuneen lääketieteen vastaiseen ideologiaan, mikä on ollut luonteen-

omaista tämän hoitomuodon historialle ja filosofialle.

Nämä kiropraktikot eivät kiinnitä huomiota potilaan oireisiin; sen sijaan he tutkivat selkärangan sijoiltaanmenoja. He eivät myöskään puhu 'hoidosta' vaan yksinkertaisesti sijoiltaanmenon korjaamisesta tai 'oikaisemisesta', jolla he saavat normaalit hermoradat toimimaan niin että 'sisäinen äly' voi palauttaa kehon terveyden. Silti he mieluusti väittävät, että niksaushoitoa saanut potilas on kertonut muidenkin vaivojen kuten astman, vuodekastelun, mielenterveyshäiriöiden, masennuksen, diabeteksen, angiinan ja sydänsairauksien, vilustumisen tai ummetuksen korjautuneen samalla kertaa. Useimmat potilaat hakeutuvat kuitenkin kiropraktikon hoitoon nimenomaan alaselän kipujen vuoksi.

Nykyisin kiropraktikon ammattikunta Yhdysvalloissa koostuu kirjavasta joukosta ammatinharjoittajia. Erilaisia hoitomuotoja, 'oikaisumenetelmiä', on tarjolla useita kymmeniä. Ammattikunta on jakaantunut kahteen kilpailevaan pääjärjestöön: Kansainvälinen kiropraktikkojen yhdistys, ICA, on näistä pienempi, ja sen tavoitteena näyttää olevan Palmerin opetusten perusajatusten säilyttäminen muuttumattomina. Amerikan kiropraktikkojen yhdistys, ACA, on edellistä paljon laajempi ryhmittymä, ja se suosii muitakin diagnooseja ja hoitotekniikoita kuin oikaisua. Yhdestä asiasta kumpikin järjestö on yhtä mieltä: ne vastustavat aiemmin mainittuja julkisia terveyspalveluja ja lääketieteen menetelmiä.

Näiden lisäksi Yhdysvalloissa toimii pieni ryhmä, Kiropraktisen lääketieteen kansallinen yhdistys, johon kuuluu ehkä noin 300 kiropraktikkoa. He ovat hylänneet Palmerin perusteorian ja keskittyvät helpottamaan alaselän kipuja käsittelyn avulla. Järjestöjen ulkopuolella toimii myös joukko muita kiropraktiikan uudistajaryhmiä, jotka ovat sanoutuneet irti Palmerin perheen kehittämistä metafyysisistä opeista ja ikivanhoista käsityksistä selkärangan sijoiltaanmenosta. He eivät ole sekaantuneet kiropraktiikkaan liittyvään muuhun pseudotieteelliseen hölynpölyyn ja haluavat kehittää hoitomuotoa tieteen keinoin.

Lääkärikunta kriittistä

Lääkärikunta on suhtautunut jatkuvasti kielteisesti kiropraktiikkaan useista syistä. Alusta lähtien kiropraktikot ovat painottaneet enemmän havainnointia kuin kokemusperäistä tietoa. Epäilyjä on herättänyt kiropraktiikan taustalla olevat metafyysiset käsitykset elinvoimasta ja kehoa parantavasta 'sisäisestä älystä'. Kenestä tahansa saattoi myös tulla kiropraktikko tarvitsematta laajoja lääketieteen opintoja. Lääkärikunnan mukaan tutkimuksissa ei ole pystytty todentamaan hoitomuodon pätevyyttä. Nyttemmin jotkut enemmän kouluja käyneet kiropraktikot ovat itsekin vastahakoisesti myöntäneet, ettei tällaista aukotonta tai kokemusperäistä tieteellistä tutkimusta ole.

Kiropraktiikan ensimmäinen tieteellinen julkaisu, *Journal of Manipulative and Physiological Therapeutics (JMPT)*, perustettiin vasta 1980-luvulla. Lisäksi on perustettu useita kansallisia ja alueellisia tutkimuskomissioita ja tieteellisiä kirjallisuusjulkaisuja, joissa pääsääntöisesti pyritään todistamaan kiropraktiikan tieteellistä pätevyyttä. Nykyisin kiropraktiikka on Yhdysvalloissa yleisesti hyväksytty hoitomuoto.

Kriitikkojen mukaan monissa kiropraktikkojen mieluusti lainaamissa tutkimuksissa on havaittu selviä puutteita. Kiropraktikot väittävät esimerkiksi uusiseelantilaisen kiropraktiikan tutkimuskomission raportin vuodelta 1979 todistaneen, että "nykyaikainen kiropraktiikka on perusteiltaan järkevää, erittäin turvallinen ja terveydenhuollon arvokas osa". Arvovaltaisen RAND tutkimuskeskuksen selvitys vuodelta 1992 puolestaan muka osoitti, että kiropraktiikka on tehokkain ja kustannuksia säästävin hoitomuoto alaselän kipujen hoitoon ja siksi tällaisista kivuista kärsivän potilaan pitäisi ensiksi hakeutua kiropraktikon hoitoon. Ontarion terveysministeriön 1993 teettämän Manga raportin sanotaan antaneen ylivoimaisen tuen 'tehokkaalle, turvalliselle, tieteellisesti pätevälle ja kustannuksia säästävälle kiropraktiikalle alaselän kipujen hoidossa'. *British Medical Journalissa* 1990 julkaistussa Meaden raportissa todistettiin kiropraktikkojen mukaan, että "alaselän kivuista kärsivälle kannattaa kokeilla kiropraktiikkaa, mikäli tällaiselle käsittelylle ei

ole muita esteitä, ja että siitä on pitempiaikaista hyötyä verrattuna sairaalahoitoon".

Tarkempi tutustuminen näihin raportteihin kuitenkin osoittaa, että ne todistivat huonosti kiropraktiikan toimivuutta. Ensinnäkin uusiseelantilainen 'komissio' koostui kolmesta jäsenestä: juristista, tyttökoulun eläkkeellä olevasta johtajattaresta ja kemististä. Komission jäsenten kyvyttömyys arvioida kiropraktiikan tieteellistä pätevyyttä oli ilmeisen selvä, sillä he antoivat yhtäläisen painon kiropraktiikasta kertoville anekdooteille ja todistuksille kuin tieteellisille tutkimuksillekin. Kiropraktiikan kanssa ristiriitaiset lääketieteelliset todisteet oli jätetty kokonaan vaille huomiota.

RAND-tutkimuksen maksoi kiropraktikkojen ammattikunta. Neljä yhdeksästä tutkimuksen arvioijasta oli hoitoa kannattavia kiropraktikoita ja vain neljä 22 kontrolloidusta tapauksesta koski itseasiassa kiropraktista käsittelyä. Tutkimus käsitti selkärangan käsittelyä yleensä, ei mitenkään erityisesti juuri kiropraktiikkaa. Tutkimus ei myöskään käsitellyt hoidon tehokkuutta tai hoidon kustannushyötysuhdetta, eikä siinä otettu kantaa siihen, mistä potilaan tulisi hakea hoitoa.

Manga raportissa siteeratuista tutkimuksista puolestaan puuttui asianmukainen kontrolliryhmä. Kiropraktikon potilaita ei oltu verrattu samanlaisiin lääkäreiden hoidossa olleisiin potilaisiin. Meaden raportissa verrattiin yksilöllistä kiropraktista hoitoa saaneita potilaita suurissa ja kiireisissä sairaalaklinikoissa fysikaalista hoitoa saaneisiin. Nämä kaksi hoitotapaa eivät olleet mitenkään tasa-arvoiset. Voidaan myös olettaa, että potilaiden tyytyväisyydessä oli merkittävä ero ja siksi raportin johtopäätökset perustuivat ensi sijassa puhtaasti subjektiivisesti raportoitujen kipuhelpotusten subjektiivisiin mittareihin sen sijaan että olisi tehty fysiologisia arvioita hoidon vaikutuksista.

Tosiasiassa nämä tutkimukset eivät antaneet tukea kiropraktiikan toimivuudelle. Ainoa mitä niistä voidaan sanoa, on se, että selkärangan käsittelyhoito auttaa joissain alaselän kiputiloissa, mutta ne eivät tue kiropraktikkojen väitteitä, joiden mukaan hoito tehoaisi myös muihin terveysongelmiin.

1990 tehtiin laaja selvitys kiropraktiikkaa koskevien tutkimusten puutteista, ja se julkaistiin *Journal of Manipulative and Physiological Therapeutics* -lehdessä. Yhdessäkään 46:ssa selvityksessä käsitellyssä tutkimuksessa ei oltu käytetty nykyaikaisen lääketieteen vaatimaa kaksoissokkotestiä.

Kiropraktiikan filosofinen ydin on 'sisäisessä älyssä ja käytännön löydös on selkärangan vääristymä, joten kiropraktikkojen käsitysten mukaan sen korjaus helpottaa alaselän kipua ja vaikuttaa myös muihin sairausmuotoihin. Kriitikot väittävät, että vääristymä on vain kiropraktikkojen mielissä. Kun yksi potilas käy useamman kiropraktikon hoidossa, jokainen niistä löytää röntgenkuvista aivan erilaisen vääristymän. Lisäksi röntgenkuvilla ei ole pystytty osoittamaan eroja kiropraktisen käsittelyn vaikutuksista ennen ja jälkeen 'oikaisun', eikä ole todisteita siitä, että käsittely olisi korjannut vääristyneitä nikamia.

Kiropraktikot käyttävät epäilyttäviä hoitokeinoja

Äskettäin julkaistuissa tutkimuksissa on todettu, että 80 prosenttia kiropraktikoista antaa niksautushoitojen ohella ravitsemusohjeita ja itseasiassa myyvät vitamiini- ja hivenainevalmisteita suoraan potilailleen. Monet näistä valmisteista (mukaan lukien homeopaattiset ja kiinalaiset valmisteet) näyttävät hoitotuloksen kannalta olevan arvottomia, mutta ne ovat hoitojen antajalle merkittävä tulonlähde.

Tutkimusten mukaan 40 prosenttia kiropraktikoista käyttää kiputilojen diagnostisoinnissa **George Goodheartin** vuonna 1964 kehittämää niin sanottua 'sovellettua kinesiologiaa', johon liittyy muun muassa lihasten voiman testausta kehon elinten 'heikkouksien' selvittämiseksi ja sopivien lääkkeiden löytämiseksi. Kiropraktikko saattaa esimerkiksi asettaa testattavan lääkevalmisteen potilaan rinnalle tai kielelle testatakseen käsivarren vastusta ennen ja jälkeen lääkeaineen asettamisen. Yli 60 prosenttia kiropraktikoista käyttää akupunktiota tai akupainantaa ja 37 prosenttia sanoo antavansa homeopaattisia valmisteita. Lisäksi merkittävä

Varo näitä kiropraktikoita

- jotka käsittelevät koko selkärankaa tai ottavat useita röntgenkuvia
- jotka eivät yritä selvittää aiempia vaivojasi ja tee kliinistä tutkimusta ongelmiesi määrittelemiseksi
- jotka väittävät, että hoito parantaa immuunijärjestelmäsi toimintaa, elvyttää elimistösi toimintoja tai hoitaa sairauksia
- jotka tarjoavat vitamiini- ja hivenainekuureja tai homeopaattisia valmisteita
- jotka neuvovat sinua olemaan rokottamatta lapsiasi
- jotka haluavat sinun allekirjottavan sopimuksen pitkäaikaisesta hoitosuhteesta
- jotka lupaavat pitää sairaudet loitolla, jos suostut säännöllisiin tarkastuksiin ja käsittelyihin.

Mahlon W. Wagner

joukko kiropraktikoista käyttää iridologiaa (iirisdiagnostiikkaa), hiusanalyysiä, refleksologiaa, vatsahuuhtelua, taikavarpuja ja magneettiterapiaa.

Monet tutkivat 'selkärangan vääristymiä' lisäksi röntgenin avulla. Tutkimuksissa on havaittu, että kiropraktikot, jotka omistavat röntgenlaitteet, kuvaavat potilaistaan noin 80 prosenttia, kun taas ne joilla näitä laitteita ei ole, käyttävät röntgeniä vain 10 prosenttia. Tämä osoittaa selvästi, että käytäntö riippuu saatavilla olevista laitteista (ja voitosta) paremminkin kuin potilaan oireista.

Monien kiropraktikkojen käyttämät puoskarointimenetelmät heittävät vakavan epäilyn koko ammattikunnan päälle. Useimmat näistä epätieteellisistä tekniikoista eivät 'virallisesti' kuulu kiropraktikko-opistojen opetusohjelmiin. Niitä opetetaan tavallisesti ammattikunnan lukemattomissa jatkokoulutusseminaareissa (joiden pääasiallisena tavoitteena on auttaa kiropraktikoita lisäämään potilaiden määrää ja siten myös heidän tulojaan). Sen sijaan heitä kyllä näissä opistoissa 'aivopestään' todistamalla jatkuvasti, että lääketiede on heidän vannoutunut vihollisensa. Ja saattaa olla, että kiropraktikkojen kykenemättömyys kriittiseen ajatteluun johtuu juuri tästä.

Kiropraktikon koulutuksen voi saada nelivuotisessa oppilaitoksessa, joita Yhdysvalloissa on 18, Britanniassa kaksi ja Ranskassa ja Tanskassa yksi. Oppilaitoksissa ei anneta kovin paljon tieteellistä koulutusta eikä opeteta tutkimuskäytäntöä ja tilastointia. Näissä ei myöskään arvosteta tutkimusta. Päinvastoin sitä itse asiassa usein väheksytään.

Kiropraktikko-opistojen vaatimustaso on tähän mennessä ollut useimmiten lääketieteellisten ja muiden yliopistollisten tiedekuntien vaatimustasoa huomattavasti alempi, ja siksi opiskelijat ovat ehkä akateemisesti koulutettuja kyvyttömämpiä tunnistamaan pseudotieteellisiä väitteitä. Äskettäin eräs entinen kiropraktikko kertoi, ettei opetus perustunut rationaaliseen ajatteluun ja oli itse asiassa täynnä dogmaattista shamanismia. Useimmat kiropraktikot ovat eristäytyneet kokonaan tieteellisestä yhteisöstä. Vähemmän kuin 10 prosenttia heistä tilaa edes ammattikunnan ainoaa tieteellistä julkaisua *Journal of Manipulative and Physiological Therapeutics* -lehteä.

Kiropraktikot hyviä markkinamiehiä

Monet kiropraktikot ovat sitoutuneet eettisesti kyseenalaisiin ja vilpillisiin keinoihin laajentaessaan praktiikoitaan. He rohkaisevat potilaitaan tulemaan 'hoitoon' kuukausittain kauan senkin jälkeen kun alkuperäinen alaselän kipu on kadonnut. He saattavat ehdottaa säännöllistä niksautushoitoa jopa sylilapsille 'ehkäisemään myöhemmät terveysongelmat'. Nämä samat ihmiset väittävät hoitavansa lasten korvatulehduksia 'oikaisemalla vinoutuneita niskanikamia'. Jotkut kiropraktikot houkuttelevat 'tutkimuksiinsa' vapaaehtoisia lisätäkseen potilasmääriä. Näissä tutkimuksissa on sitten löydetty vääristymiä selkärangassa, ja tutkittavalle kerrotaan, että tästä saattaa tulla 'hiljainen tappaja', ellei vääristymiä välittömästi hoideta. Jos lääkäri käyttäisi tällaisia keinoja potilaiden

kalastamiseksi, häntä melko pian syytettäisiin lääkärinetiikan rikkomisesta ja väärinkäytöksistä.

Joissain osavaltioissa kiropraktikkojen räikeimpiin käytäntöihin on jo puututtu, mutta muutamaa tapausta lukuunottamatta he ovat saaneet jatkaa entiseen malliin. Äskettäin Oregonin kiropraktikkojen tarkastusneuvosto kielsi muun muassa nikkelimagneetin käytön Oregonin osavaltiossa.

Kiropraktiikan on toistuvasti väitetty toimivan. "25 miljoonaa potilasta ei voi olla väärässä", sanotaan. Koska hoitomuodossa ei periaatteessa käytetä lääkkeitä tai kirurgiaa, sitä pidetään paljon turvallisempana, lempeämpänä ja tehokkaampana kuin tavanomaista lääketiedettä. Ihmisiä viehättää kiropraktikkojen mieltymys uskontoihin, eläinkokeiden vastustaminen ja hoitojen antajien ystävällinen suhtautuminen potilaisiin. Uskoa vahvistaa vielä se, että monet tunnetut kansalaiset ovat hakeutuneet kiropraktikon hoitoon. Heitä ovat olleet presidentit **Harry S. Truman**, **Ronald Reagan** ja **George Bush**, samoin **Eleonor Roosevelt**, **Hubert Humphrey**, **Thomas Edison**, tuomarit **Clarence Darrow** ja **Willian Jennings Bryan**, meedio **Jeanne Dixon**, **Luther Burbank**, **Mahatma Gandhi** ja lukuisa joukko viihdetaiteilijoita; **John Wayne**, **Clint Walker**, **Frank Sinatra** ja **Houdini**. Kiropraktiikkaan ovat turvautuneet myös monet tunnetut urheilijat ja urheilujoukkueet. Tunnettuihin henkilöihin vetoaminen on hyvä esimerkki väärästä järkeilystä jonkin hoitomuodon toimivuudesta, eikä sillä ole mitään tekemistä tieteellisten todistusten kanssa.

Kiropraktisten hoitojen perustuminen vanhoihin koeteltuihin menetelmiin on yhtä pätemätön todiste ja köyhä korvike hyvälle tieteelliselle tutkimukselle. Muutoinhan meidän tulisi luottaa myös astrologiaan tai taikavarpuihin, jotka nekin ovat pitkäikäisiä.

Erään potilaiden tyytyväisyyttä terveydenhuoltojärjestelmään selvittäneen tutkimuksen mukaan (West. J. Med. 1989 150, 351–355, Cherkin & MacCornack) 'kiropraktikoiden potilaat olivat kolme kertaa tyytyväisempiä alaselän kiputiloihin saamaansa hoitoon kuin perhelääkäreiden potilaat (66 % vastaan 22 %).

Mistä tiedät, että olet joutunut kehnon kiropraktikon käsittelyyn?

- Kun käsittelyn jälkeen kävelysi saa aikaan omituiselta kuulostavia ääni.
- Kun käsittelijä höpöttää koko ajan: "Selkäranka on samanlainen kuin suklaarasia."
- Kun käsittelijä jatkuvasti tivaa: "Oot sä jepari? Onko nyt ihan varmaa, ettet sä ole jepari?"
- Kun kuulet hoidon aikana useita kertoja rouskuttavaa ääntä, ja sen jälkeen "puuh".
- Kun sinulle tarjotaan vähintään kaksi drinkkiä.
- Kun hoidon lopuksi käsittelijä asettuu makuuasentoon pöydälle ja sanoo: "Nyt on mun vuoroni."
- Kun käsittelijä ei ole ollut lähelläkään Woodstockia ja silti hänen vaatteensa ovat kurassa.
- Kun käsittelijä ryntää myöhässä vastaanotolle ja vielä Mac Donalds -uniformu yllään.
- Kun käsittelijä vihjaa, että parilla ylimääräisellä satalappusella hän voisi 'oikoa' jotain muutakin.
- Kun sinulla on toimenpiteen aikana vaatteet päällä mutta käsittelijä nakuna.

David Lettermanin TV-showsta

Kiropraktikoista tämä näyttää vahvistavan kiropraktiikan toimivuuden ja puoltaa heidän ammattinsa luotettavuutta. Mutta tutkimuksen huolellinen luenta osoittaa, että yksityistä praktiikkaa pitäviä kiropraktikoita oli todellisuudessa verrattu klinikkojen lääkäreihin. Lääkärit olivat käyttäneet paljon vähemmän aikaa yksittäisen potilaan kanssa, nauttivat säännöllistä palkkaa, joten he todennäköisesti eivät rohkaisseet potilaita palaamaan takaisin, nojautuivat vähemmän varmoihin tieteellisiin lähtökohtiin ja painotti-

vat, että usein aika itsessään parantaa vaivat. Selvästi potilaiden tyytyväisyyteen oli monia syitä, jotka eivät johtuneet kyseisen hoidon tehosta.

Tutkimusten mukaan 48 prosentilla potilaista, jotka eivät olleet saaneet kiropraktista hoitoa, selkäkivut lievenivät viikossa, 75 – 85 prosenttia alaselän kivuista kärsineet paranivat työkykyisiksi kuukauden sisällä ja 92 prosenttia parani kahdessa kuukaudessa. Kiropraktinen hoito tavallisesti tarjoaa välitöntä helpotusta, mutta tämä voi olla tilapäistä tai kuviteltua (eikä välttämättä johdu hoidosta sinänsä). Todisteita pidempiaikaisesta paranemisesta ei ole, joten kun meille kerrotaan, että kiropraktiikka 'toimii', se usein johtuu siitä, etteivät ihmiset ymmärrä plasebo-efektin vaikutusta.

Kiropraktikot väittävät usein, että hoito on turvallista. Rehellisyyden nimissä sanottakoon, että miljoonista vuosittain tehdyistä kiropraktikoiden niksautushoidoista yli 99,9 prosentilla ei ole ollut mitään pahempia seuraamuksia. Varoittavia tapauksia kuitenkin aina silloin tällöin sattuu; esimerkiksi niskan niksautuksista johtuvia halvaustiloja. Vääristä diagnooseista on seurannut pahoja hoitojen viivästymisiä esimerkiksi murtumatapauksissa, Hodgkinin taudissa, korkeasta verenpaineesta kärsivillä ja sydänkohtauksissa. Taannoin eräs potilas valitti kipua vasemmassa rinnassaan, johon kiropraktikko suositti niksautusta ja varoitti samalla hakeutumasta lääkärin hoitoon. Onneksi potilas hakeutui välittömästi lääkärin puheille ja hänellä todettiin toisen keuhkon osittainen tuhoutuminen. Me emme itse asiassa tiedä kuinka monia muita dokumentoimattomia tapauksia on, sillä monet potilaat ovat joko häpeissään tai jättävät muutoin kertomatta kiropraktikon hoidon aiheuttamista vahingoista.

Ammattikuntana kiropraktiikka on saavuttanut suuren suosion. Yhdysvalloissa se on kolmanneksi suosituin hoitomuoto ja sen harjoittajat ovat saaneet toimiluvan jokaisessa osavaltiossa. Useimmissa se myös kuuluu sairausvakuutuksen piiriin. Suosion taustalta löytyy mahtava markkinointikampanja. Toisin kuin tavanomaiset lääkärintoimen harjoittajat – lääkärit ja hammaslääkärit – kiropraktikot mainostavat laajasti sanomalehdissä ja muissa medioissa. He pitävät laajoja seminaareja, joissa he oppivat miten houkutella potilaita ja kuinka saada heidät palaamaan takaisin senkin jälkeen kun alkuperäinen kipu on jo kadonnut. Kiropraktiikan ammattikunta valittaa jatkuvasti, että älyllinen eliitti, tieteentekijät ja lääkärit ovat viimeiset 100 vuotta sortaneet kiropraktiikkaa. Amerikkalaiset ovat tunnettuja siitä, että he tuntevat sympatioita kovaosaisia ja sorrettuja kohtaan riippumatta siitä, mistä syystä näitä sorretaan. Lisäksi kiropraktiikka vetää muiden vaihtoehtohoitojen tavoin lääkäreihin tyytymättömiä ja luottamuksensa menettäneitä, koska nämä saattavat kirjoittaa kalliita lääkkeitä tai tekevät kivuliaita leikkauksia.

Usein lääkärit joko eivät näe mitään vikaa selkäkipuja valittavassa potilaassa tai kertovat muutoin, että vaiva paranee ajan kanssa. Tällainen diagnoosi saattaa tuntua loukkaukselta potilaasta tai potilas, joka haluaa nopeaa paranemista, turhautuu tällaisista neuvoista. Kiropraktikko puolestaan saattaa käyttää enemmän aikaa potilaan kanssa käymäänsä keskusteluun ja on valmis myöntämään että potilaalla todella on ongelma – vakava ongelma. Potilaasta kiropraktikko vaikuttaa henkilöltä joka haluaa auttaa suoraan, ilman lääkkeitä ja saa kivun nopeasti ja ennen kaikkea kivuttomasti katoamaan. Lisäksi kun hoitoon vielä liittyy kosketuksia ja fyysisiä rituaaleja, se lisää potilaan luottamusta. Kosketuksen parantava ja terapeuttinen voima on hyvin dokumentoitu sekä tieteellisesti että kristillisessä traditiossa. Monet kiropraktikot tarjoavat yksinkertaistetun selityksen terveydestä ja vahvistavat samalla potilaan epäluottamusta lääketieteeseen.

Kiropraktikoista on tullut erinomaisia myyntimiehiä, psykologeja ja terapeutteja. He ovat oppineet vetoamaan potilaiden pelkoihin ja tietävät kuinka tarjota lohtua ja helpotusta ahdistukseen. He ovat menestyneet, vaikka selkärangan oikaisulla ei ole mitään selvää tieteellistä perustaa. Ja huolimatta hoitoihin liittyvistä pseudotieteellisistä tekniikoista ja filosofioista kiropraktiikka juhlii tänä vuonna 100-vuotista menestystaivaltaan. Erään kriitikon sanoja lainaten suurin osa kiropraktiikkaa on 'ainoa laillisesti tunnustettu ja lisensoitu taikausko nykypäivän Yhdysvalloissa'

Lähteet

Barret, S. & Jarvis, W. T. (eds.) (1993): The Health Robbers: a close look at quackery in America, Buffalo, NY, Prometheus Books

Gevitz, N. (ed.) (1992): Unorthodox Medicine in America, Baltimore, Johns Hopkins University press

Hafner, A. W. (ed.) (1992): Reader's Guide to Alternative Health Methods, American Medical Association

Wardwell, W. I. (1992): Chiropractic: history and evolution of a new profession, St. Louis, Mosby Year Book

Kirjoittaja on yhdysvaltalaisen S.U.N.Y-yliopiston (New York State University at Oswego) professori. Artikkeli perustuu hänen Euroopan skeptikkojen kokouksessa Rossdorfissa, Saksassa, 5. toukokuuta pitämään alustukseen, joka tässä julkaistaan kirjoittajan luvalla. Artikkelin on kääntänyt ja lyhentäen toimittanut Marketta Ollikainen

Suomessa 'kiropraktiikkaa' voi harjoittaa kuka tahansa

Suomessa kiropraktikoiksi itseään kutsuvien hoitojen antajien joukko on vähintään yhtä kirjava kuin Yhdysvalloissa. Joidenkin arvioiden mukaan näiden hoitojen tarjoajia on yli tuhat. Suomen Kiropraktikkojen liittoon kuuluu kuitenkin vain 25 kiropraktikkoa.

Liiton puheenjohtaja **Kari Kause** haluaa tehdä eron koulutettujen ja kouluttamattomien kiropraktikkojen välillä: "Useimmat jäsenkunnastamme ovat opiskelleet Bornemothin yliopistossa Britanniassa, jossa Doctor of Chiropractic -tutkinnon suorittaminen kestää kuusi vuotta." Kausen mukaan pääpaino koulutuksessa on lääketieteellisillä opinnoilla. "Esimerkiksi kolme ensimmäistä vuotta ovat samoja kuin lääkärikoulutuksessakin."

Kause pahoittelee sitä, että tilanne kiropraktiikan osalta Suomessa on äärimmäisen sekava. Kuka tahansa maallikkoniksauttaja voi pistää pystyyn praktiikan väittäen olevansa kiropraktikko. "Ihmiset eivät pysty erottamaan koulutettuja ja rekisteröityjä kiropraktikoita muista tällaisten palvelujen tarjoajista", hän valittaa.

Viime vuonna voimaan tullut nimikesuojattuja ammatteja koskeva laki sulkee sisäänsä myös kiropraktikot, mikäli näillä on vähintään neljän vuoden yhtenäinen koulutus ammattiin. Tällaisia koulutettuja kiropraktikoita on terveydenhuollon oikeusturvakeskus rekisteröinyt tähän mennessä 24. Itse kiropraktikon ammattinimike jäi kuitenkin laissa suojaamatta. Kiropraktikolta apua hakevan kannattaa siis olla tarkkana titteleiden kanssa, kuten **Timo Kaitaro** huomauttaa *Skeptikko*-lehdessä 1/94, ja tarkistaa, että hoitojen antaja on oikeusturvakeskuksen hyväksymä kiropraktikko. Se takaa ainakin sen, että hoitaja on saanut koulutusta ammattiin ja että mahdollisten vahinkojen varalle kiropraktikolla on potilasvahinkovakuutus.*mo*

Toimitukselta

Tiede 2000 -lehden päätoimittaja **Tuula Koukku** närkästyi taannoisesta *Skeptikko*-lehden kansanedustajakyselystä. Koukkua oli ärsyttänyt erityisesti kyselyn kohdat, jotka koskivat uskomista ihmisen kuolemattomaan sieluun ja Jumalan olemassaoloon. "Jos suomalaiset, kriittistä asennetta vahvasti painottavat skeptikot nyt ovat onnistuneet asian (Jumalan olemassaolon) ratkaisemaan, en voi kuin toivoa varjelusta heidän muilta "tutkimuksiltaan", Koukku kirjoittaa pääkirjoituksessaan lehden 13. huhtikuuta ilmestyneessä numerossa.

Koukku muistuttaa, etteivät uskontotieteilijätkään sisällytä kysymystä Jumalan olemassaolosta tieteen reviiriin. Tästä olen Koukun kanssa samaa mieltä, eikä mitään tällaista jutussa väitettykään.

Myönnettäköön, että jutun otsikko oli hieman harhainen, kuten **Jan Rydman** asiallisesti huomauttaa *Tieteessä tapahtuu* -lehdessä (3/95). Jutusta itsestään kylläkin kävi selville, ettei kysymyksillä suinkaan haluttu määritellä tai listata niin sanotuisi huuhaaksi ristittyjä ilmiöitä, vaan lähinnä selvittää kansanedustajien käsityksiä erilaisista uskomuksista. Jotkut kyselyn 24 väitteistä oli otettu mukaan siksi, että olisi voitu selvittää näiden uskomusten mahdollista korreloitumista. Valitettavasti vastausten vähäisyyden vuoksi kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä tuloksista ei voitu vetää. Jotain suuntaa ne kuitenkin antoivat edellisen eduskunnan mielipiteistä.

Journalistina en voi allekirjoittaa Koukun näkemystä, että vastausprosentin pienuuden vuoksi koko juttu olisi pitänyt jättää tekemättä. "Näin pienen vastausprosentin saatuaan moni tutkija jättäisi vastaukset käsittelemättä ja istuisi miettimään oman kyselynsä heikkouksia", Koukku motkottaa. Kysely koski maamme korkeimman päätöksentekoelimen mielipiteitä, joten pienenkin vastausprosentin painoarvo lienee toinen kuin satunnaisotannalla suoritetuissa kansalaiskyselyissä.

Kysely paljasti monia mielenkiintoisia seikkoja ainakin joidenkin kansanedustajien uskomuksista ja toivoa sopii, että ne herättävät kansalaisia ottamaan paremmin selvää edustajiensa näkemyksistä.

Koukku arvelee, että "monet niin sanotuista huuhaa-tuotteista ovat käyttäjälleen vaaratonta viihdykettä". *Skeptikon* kokemusten mukaan ihmiset eivät kuitenkaan aina erota, mikä on vaaratonta huuhaata ja mikä ei. Monet sellaisetkin käytännöt, jotka ovat jo saaneet laajaa hyväksyntää, saattavat sisältää hyvin kyseenalaisia ilmiöitä. Hyvä esimerkki tästä on kiropraktiikka, jonka nimissä tarjotaan mitä epäilyttävimpiä palveluja.

Arvovaltaisen tiedelehden moitteista huolimatta *Skeptikko* aikoo jatkaa huuhaan levityksen paheksumista aina silloin kun tähän on aihetta. Mutta ehkä sana huuhaa olisi syytä määritellä paremmin, niin että jatkossa keskustelisimme samasta asiasta.

Marketta Ollikainen

Ihmeistä

David Hume

Tri Tillotsonin kirjoituksissa esiintyy eräs täsmällinen, taitava ja sitova todiste Kristuksen ruumiin todellista läsnäoloa vastaan ehtoollisessa; sen parempaa todistetta ei voisi keksiä oppia vastaan, joka niin vähän on vakavan kumoamisen arvoinen.

Kaikilla tahoilla myönnetään, lausuu tämä oppinut kirkonmies, että raamatun ja kristillisen perintätiedon arvovalta perustuu yksinomaan apostolien todistukseen, jotka olivat silminnäkijöinä Vapahtajan tehdessä niitä ihmeitä, joiden kautta hän todisti jumalallisen kutsumuksensa. Varmuutemme kristinopin totuudesta on sen vuoksi vähäisempi kuin varmuutemme aistihavaintojemme totuudesta; sillä jo uskontomme ensimmäisissä perustajissa edellinen ei ollut jälkimmäistä suurempi, ja ilmeisesti tämän varmuuden täytyi vähentyä siirtyessään heiltä heidän oppilailleen; ei siis kukaan voi luottaa heidän todistukseensa yhtä paljon kuin omien aistiensa välittömään kohteeseen.

Mutta heikompi todistus ei koskaan voi kumota vahvempaa, ja vaikka siis oppi todellisesta läsnäolosta olisi raamatussa lausuttu kuinka selvästi tahansa, olisi sen tunnustaminen suoraan oikean ajattelun sääntöjä vastaan. Se sotii aistihavaintoa vastaan, ja kuitenkaan eivät raamattu eikä perintätieto, joihin sen väitetään muka perustuvan, omaa sellaista varmuutta kuin aistit, sikäli kuin edellisiä tarkastellaan vain ulkonaisina todistuksina eikä P. Hengen välittömän vaikutuksen kautta siirretä kunkin omaan sydämeen.

Kuinka tervetullut onkaan tällainen ratkaiseva todiste, jonka täytyy vihdoinkin vaientaa vaatelias hurskastelu ja taikausko ja vapauttaa meidät niiden röyhkeistä pyyteistä. Minulle tuottaa tyydytystä kun luulen keksineeni samantapaisen todisteen, jonka täytyy, jos se on oikea, viisaissa ja oppineissa ihmisissä olla ainaisena salpana kaikenlaista taikauskon harhaa vastaan ja siis on hyödyksi niin kauan kuin maailma säilyy. Niin kauan on näet luullakseni kertomuksia ihmeistä ja kummista esiintyvä kaikessa historiassa, niin hyvin hengellisessä kuin maallisessa.

Vaikka kokemus onkin ainoa oppaamme tosiseikkoja koskevassa päättelyssä, täytyy tunnustaa, että tämä opas ei ole ehdottomasti erehtymätön, vaan omansa toisinaan johtamaan meidän hairahduksiin. Joka meidän ilmanalassamme jonakin kesäkuun viikkona odottaa parempaa säätä kuin jonakin joulukuun viikkona, ajattelee oikein ja kokemuksen mukaisesti, mutta varmaa on, että hän todellisuudessa saattaa huomata erehtyneensä. Kuitenkin on sanottava, ettei hänellä sellaisessa tapauksissa ole aihetta soimata kokemusta, koska se tavallisesti näyttää meille edeltäpäin, vastakkaisten tapahtumain kautta, tämän epävarmuuden, kuten huolellinen vaarinotto osoittaa. Kaikki vaikutukset eivät samalla varmuudella seuraa oletetuista syistään. Muutamain havaitaan kaikkina aikoina ja kaikissa paikoissa pysyvästi kytkeytyvän toisiinsa, toisten havaitaan olevan vaihtelevampia ja toisinaan pettävän odotuksemme, jotenka kokemuspäättelyssämme esiintyy kaikkia mahdollisia luotettavuuden asteita, korkeimmasta varmuudesta vähäisimpään todennäköisyyteen.

Viisas mies sovittaa sen vuoksi uskonsa kokemuksen todisteen mukaiseksi. Sellaisissa johtopäätöksissä, jotka perustuvat poikkeuksettomaan kokemukseen, odottaa hän tiettyä tapahtumaa mitä suurimmalla luottamuksella, ja pitää aikaisempaa kokemusta täydellisenä *todistuksena* tapahtuman tulevasta esiintymisestä. Muissa tapauksissa hän menettelee varovaisemmin: hän punnitsee päinvastaisia kokemuksia, tarkastelee, kumpaa vaihtopuolta suurempi kokemusten määrä tukee, ja tähän suuntaan hän epäillen ja empien kallistuu; ja kun hän vihdoin ratkaisee käsityksensä, ei sen varmuus ole suurempi kuin mitä varsinaisesti nimitetään *todennäköisyydeksi*.

Kaikki todennäköisyys edellyttää siis kokemusten ja vaarinottojen vastakohtaisuutta, jolloin toinen vaihtopuoli havaitaan toista painavammaksi ja saa tämän ylemmyytensä mukaisen varmuuden asteen. Sata tapausta eli kokemusta toisella, viisikymmentä toisella taholla aiheuttaa, että tapahtumaa vain epäröiden odotetaan; kun taas sata yhdenmukaista kokemusta, joita vastaan sattuu vain yksi ainoa, täydellä syyllä aiheuttaa varsin korkean varmuuden asteen. Kaikissa tapauksissa meidän täytyy keskenään punnita vastakkaisia kokemuksia, mikäli tällaisia on, ja vähentää pienempi määrä suuremmasta, jotta tarkalleen saisimme tietää, kuinka suuri on korkeampi varmuuden aste.

Sovitamme nämä periaatteet erääseen yksityistapaukseen. Saatamme huomata, ettei ole olemassa mitään yleisempää, hyödyllisempää, jopa ihmiselämälle välttämättömämpää järjentoimintaa kuin se, että lähtökohtana on kanssaihmisten todistus ynnä silminnäkijäin kuvaukset. Joku ehkä väittää, että tämä järjen toiminta ei pohjaudu syysuhteeseen. Sanoista minä en kiistele. Riittää huomauttaa, että luottamuksemme jokaiseen tämäntapaiseen todisteeseen perustuu vain siihen, että olemme kokeneet inhimillisten todistusten paikkansapitävyyttä, siihen, että silminnäkijäin kuvaukset tavallisesti ovat tosiseikkojen kanssa yhtäpitävät.

Koska on yleinen periaate, ettei ole havaittavissa mitään olioiden keskinäistä yhteyttä ja että kun toisesta johdamme toisen, tämä perustuu pelkästään siihen kokemukseen, joka meillä on niiden pysyvästä ja säännöllisestä kytkeytymisestä, on ilmeistä, että meidän ei pidä tehdä mitään poikkeusta tästä periaatteesta inhimillisen todistuksen hyväksi, jonka yhteys jonkun määrätyn tapahtuman kanssa näyttää yhtä vähän välttämättömältä kuin minkä muun tahansa. Ellei muisti olisi jossakin määrin luotettava, elleivät ihmiset olisi tavallisesti taipuvaisia totuuteen ja rehellisyyden periaatteeseen, elleivät he tuntisi häpeää, kun heidät havaitaan syypäiksi valheeseen, ellei, sanon, *kokemus* olisi osoittanut kaikkia näitä ominaisuuksia ihmisluontoon kuuluviksi, ei meillä koskaan olisi vähintäkään luottamusta inhimillisiin todistuksiin. Mielipuoli tai valehtelija ja roistoksi tunnettu ihminen ei keskuudessamme nauti minkäänlaista luottamusta.

Ja koska silminnäkijäin kuvauksista ja inhimillisistä todistuksista saatu varmuus perustuu entiseen kokemukseen, niin se myöskin vaihtelee tämän kokemuksen mukana ja sitä pidetään joko *todistuksena* tai *todennäköisyytenä* riippuen siitä, onko määrätynlaisten kuvausten kytkeytyminen määrätynlaisiin seikkoihin havaittu vakinaiseksi vai vaihtelevaksi.

Koko joukko olosuhteita on tämänlaatuisissa arvosteluissa otettava huomioon, ja lopullisen mittapuun, jonka avulla ratkaisemme kaikki kiistat, mitä niihin nähden saattaa esiintyä, tarjoaa aina kokemus ja vaarinotto. Milloin tämä kokemus ei ole jollakin taholla täysin yhdenmukainen, esiintyy arvosteluissamme välttämätön vastakkaisuus ja sama todisteiden keskinäinen kumoutuminen kuin kaikessa muussakin kokemuksen todistuksessa. Meillä on usein epäilyksiä toisten todistuksia kohtaan. Me punnitsemme niitä vastakkaisia seikkoja, jotka aiheuttavat empimistä ja epävarmuutta; ja kun huomaamme suuremman painon toisella puolen, kallistumme sille taholle, mutta kuitenkin suhteessa toisen vaihtopuolen voimaan vähentyneellä varmuudella.

Esilläolevassa tapauksessa saattaa tämä todistuksen ristiriitaisuus johtua useammasta eri syystä; päinvastaisen todistuksen esiintymisestä,

"Edellyttäkäämme että seikka, jonka todistus koettaa varmistaa, kuuluu tavattomiin ja ihmeellisiin; silloin todistuksen varmuus vähenee, ... samassa suhteessa kuin seikka on enemmän tai vähemmän tavaton."

todistajain luonteesta tai luvusta, tavasta, jolla he esittävät todistuksensa tai kaikkien näiden seikkojen yhteisvaikutuksesta. Meissä viriää epäily jotakin seikkaa kohtaan, kun todistajat ovat keskenään ristiriitaiset, kun he ovat harvalukuiset tai luonteeltaan epäilyttävät, kun heillä on etua siitä, mitä he väittävät, kun he esittävät todistuksensa epäröiden tai päinvastoin liian kiivain vakuutuksin. On vielä monia muita samanlaisia erikoisseikkoja, jotka saattavat vähentää tai tuhota jonkun inhimillisen todistuksen vakuutusvoiman.

Edellyttäkäämme esim. että seikka, jonka todistus koettaa varmistaa, kuuluu tavattomiin ja ihmeellisiin; silloin todistuksen varmuus vähenee, enemmän tai vähemmän, samassa suhteessa kuin seikka on enemmän tai vähemmän tavaton. Perusteena siihen luottamukseen mikä meillä on todistajiin ja historioitsijoihin, ei ole mikään *yhteys*, jonka me a priori käsittäisimme vallitsevaksi todistuksen ja todellisuuden välillä, vaan se, että me olemme tottuneet havaitsemaan yhdenmukaisuutta niiden kesken. Mutta jos seikka on sitä laatua, että sellainen vain harvoin on ollut vaarinottomme kohteena, silloin kiistelee kaksi vastakkaista kokemusta keskenään; toinen niistä vähentää toista, siinä määrässä kuin sillä on siihen voimaa, ja vahvempi voi vaikuttaa mieleen vain jäljellejääneellä voimallaan.

Juuri sama kokemuksen periaate siis, jonka suo meille tietyn määrän luottamusta todistajain lausuntoihin, suo meille myös tässä tapauksessa tietyn määrän epäluottamusta seikkaa kohtaan, jonka he koettavat varmistaa; ja tämä ristiriita on välttämättä omansa järkyttämään uskoa ja luottamusta niin suuntaan kuin toiseenkin.

"Minä en uskoisi sellaista juttua, vaikka Cato sen minulle kertoisi" (Plutarkhos, Vita Catonis Min. 19) – tällainen sananparsi kierteli Roomassa jo tämän filosofisen isänmaanystävän eläessä. Täten myönnettiin, että jonkun seikan uskomattomuus saattaisi kaataa näinkin arvovaltaisen todistajan.

Intian ruhtinas, joka kieltäytyi uskomasta ensimmäisiin kuulemiinsa kertomuksiin pakkasen vaikutuksista, ajatteli aivan oikein. Tietenkin tarvittiin hyvin vahva todistus, ennen kuin hänet voitiin vakuuttaa tällaisista seikoista, nehän aiheutuivat hänelle kokonaan tuntemattomasta luonnon tilasta, jolla oli niin vähän vertauskohtia niiden tapahtumain kanssa, mistä hänellä oli ollut pysyvää ja yhdenmukaista kokemusta. Joskaan ne eivät olleet vastakkaisia hänen kokemukselleen, eivät ne myöskään olleet sen mukaisia.

(Epäilemättä kukaan intialainen ei ollut voinut tehdä sitä kokemusta, että vesi kylmässä ilmanalassa jäätyy. Tämä merkitsee luonnon siirtymistä hänelle täydellisesti tuntemattomaan tilaan; hänen on täysin mahdotonta a priori sanoa, mikä on siinä olevan seurauksena. Se on hänelle uusi kokemus, jommoisen tulos on aina epävarma. Toisinaan voidaan analogian nojalla arvata, mikä on seurauksena, mutta se on siitä huolimatta vain arvailua. Ja täytyy tunnustaa, että puheenalaisessa tapauksessa, jäätymisessä, tulos on analogian sääntöjä vastaan ja senlaatuinen, jommoista järkevä intialainen ei saata odottaa. Kylmän vaikutus veteen ei ole asteettainen kuten kylmän asteet itse, vaan kun jäätymispiste on saavutettu siirtyy vesi heti äärimmäisestä nestemäisyydestä täydelliseen kiinteyteen. Tällaista tapahtumaa voidaan sen vuoksi nimittää *tavattomaksi*, ja tarvitaan varsin vahva todistus, jotta se tulisi uskottavaksi lämpimän ilmanalan ihmisille. Toisaalta se ei kuitenkaan ole *ihmeellinen* eikä sitä kokemusta vastaan, että luonnonkulku on yhdenmukainen kaikissa tapauksissa, joissa olosuhteet ovat samat. *Sumatran* asujaimet ovat aina nähneet veden nestemäisenä omassa ilmanalassaan, ja heidän jokiensa jäätymisen täytyisi heistä näyttää ihmeeltä. Mutta he eivät ole koskaan nähneet, minkälaista vesi on *Moskovassa* talvella,

ja sen vuoksi eivät he voi pätevästi päätellä, minkälainen olisi seuraus siellä.)

Mutta lisätäksemme todennäköisyyttä, joka puhuu jotain todistajain lausuntoa vastaan, olettakaamme, että heidän vakuuttamansa seikka ei ole ainoastaan omituinen, vaan todella ihmeellinen, ja olettakaamme myös, että todistus, tarkasteltuna erikseen ja sinänsä, on vallan täydellinen; siinä tapauksessa taistelee todistus todistusta vastaan ja vahvemman niistä täytyy voittaa, kuitenkin voimalla joka on vähentynyt suhteessa toisen vaihtopuolen voimaan.

Ihme on luonnonlakien kumous; ja koska kiinteä ja muuttumaton kokemus on nämä luonnonlait varmistanut, on ihmettä vastaan puhuva todistus asian luonnosta johtuen niin täydellinen kuin mikään kokemusperuste koskaan saattaa olla. Miksi on enemmän kuin todennäköistä, että kaikkien ihmisten täytyy kuolla, että lyijy ei voi jäädä itsestään ilmaan leijailemaan; että tuli kuluttaa puuta ja että sen sammuttaa vesi, ellei siksi, että nämä tapahtumat on havaittu luonnonlakien mukaisiksi, ja että tarvitaan näiden lakien kumoamista eli toisin sanoen ihmettä niitä ehkäisemään?

Ihmeenä ei pidetä mitään, mikä esiintyy tavallisessa luonnonkulussa. Ei ole mikään ihme, että näennäisesti hyvissä voimissa oleva mies äkkiä kuolee; onhan tällaisia kuolemantapauksia, vaikka ne ovatkin harvinaisempia kuin muut, kuitenkin usein havaittu esiintyvän. Mutta ihme on, että kuollut ihminen palaisi elämään, koska sellaista ei ole havaittu milloinkaan eikä missään. Jokaista ihmetapahtumaa vastassa on sen vuoksi yhdenmukainen kokemus, muutenhan ei tapahtuma tätä nimitystä ansaitsisi. Ja koska yhdenmukainen kokemus on todistuksen veroinen, on tässä asian luonnosta johtuen tarjolla suoranainen ja täydellinen *todistus* jokaisen ihmeen todellisuutta vastaan; eikä tällaista todistusta voi kumota eikä ihmettä tehdä uskottavaksi mikään muu kuin päinvastainen voimakkaampi todistus.

(Toisinaan voi jokin tapahtuma *itsessään näyttää* olevan luonnonlakien kanssa ristiriidaton, ja kuitenkin olisi sitä, jos se tosiaan esiintyisi, nimitettävä ihmeeksi, koska se *todellisuudessa* on näiden lakien kanssa ristiriidassa. Jos siis joku henkilö, omaksuen itselleen jumalallista arvovaltaa, käskisi sairaan ihmisen tulla terveeksi, terveen kaatua kuolleena maahan, pilvien sataa ja tuulen puhaltaa, lyhyesti, määräisi esiintymään kaikenmoisia luonnontapahtumia, jotka heti noudattaisivat hänen käskyjään, niin näitä voitaisiin syystä pitää ihmeinä, koska ne tässä tapauksessa tosiaankin sotivat luonnonlakeja vastaan.

Jos taas voidaan epäillä, että tapahtuma ja käsky vain sattumalta osuivat yhteen, ei ole mitään ihmettä eikä mitään luonnonlakien ylittämistä tapahtunut. Jos tämä epäilys poistetaan, on ilmeisesti kysymys ihmeestä ja luonnonlakien ylittämisestä, sillä mikään ei voi olla sen enemmän luonnonvastaista kuin että ihmisen äänellä tai käskyllä olisi sellainen vaikutus. *Ihme voidaan tarkalleen määritellä jumaluuden erikoisen tahtomuksen tai jonkun näkymättömän olennon vaikutuksen aiheuttamaksi luonnonlakien ylittämiseksi.* Olkoon ihme ihmisten havaittavissa tai ei, se ei sen olemusta muuta. Huoneen tai laivan kohoaminen ilmaan on näkyvä ihme. Höyhenen kohoaminen, kun tuulelta puuttuu vaikka kuinka vähän tähän tarkoitukseen välttämätöntä voimaa, on yhtä todellinen ihme, vaikkakaan ei siinä määrässä meidän havaittavissamme.)

"Ihme on luonnonlakien kumous; ja koska muuttumaton kokemus on nämä luonnonlait varmistanut, on ihmettä vastaan puhuva todistus niin täydellinen kuin mikään kokemusperuste koskaan saattaa olla."

Tästä seuraa selvästi (ja se on huomionarvoinen yleinen aate), että mikään todistus ei ole riittävä varmistamaan ihmettä, ellei todistus ole sitä laatua, että sen erheellisyys olisi vielä ihmeellisempi kuin se seikka, jota se koettaa varmistaa; ja siinäkin tapauksessa todistusperusteet kumoavat toinen toisensa, ja vahvempi niistä antaa meille ainoastaan sen verran varmuutta kuin sille jää voimaa heikomman tultua siitä vähennetyksi.

Kun joku kertoo minulle nähneensä vainajan palanneen elämään, niin minä heti itsekseni harkitsen, kumpi on todennäköisempää; että tämä ihminen joko pettää minua tai on tullut petetyksi taikka että hänen kertomansa seikka tosiaan on tapahtunut. Minä punnitsen toista ihmettä toista vastaan; ja riippuen siitä, minkä todistuksen havaitsen vahvemmaksi, lausun ratkaisuni, aina hyljäten suuremman ihmeen. Jos hänen todistuksensa erheellisyys olisi suurempi ihme kuin hänen kertomansa tapahtuma, silloin, mutta vasta silloin saattaa hän vaatia puolelleen uskoani eli hyväksymistäni.

David Humen essee 'Ihmeistä' on julkaistu teoksessa 'Tutkimus inhimillisestä ymmärryksestä (WSOY 1938)', ja sen on suomentanut Eino Kaila. Tämä artikkeli käsittää esseen ensimmäisen osan. Julkaisemme toisen osan kahdessa seuraavassa Skeptikossa. (Kursivointi sisältyy alkuperäiseen tekstiin, alaviitteet on tässä laitettu sulkuihin)

Mankkaan koululla puitiin rajatieteitä

Helsingin Mankkaan yläasteella, modernilla tietoverkkoihin integroituneella koululla, järjestettiin 18.5.95 erikoinen teemapäivä. Opettaja **Terttu Sääskilahti** oli kutsunut esitelmöitsijöitä puhumaan yhdeksäsluokkalaisille NLP-menetelmästä (NeuroLinguistic programming) ja Kirlian-kuvauksesta. Vastapainoksi näille tieteen ja pseudotieteen rajalla tasapainoileville aiheille Sääskilahti oli pyytänyt edustajan myös Skepsis ry:stä puhumaan pseudotieteistä skeptikon näkökulmasta ja skepsismistä yleensä.

NLP-luentoa en valitettavasti ehtinyt kuuntelemaan. Kirliankuvaus sekä siitä kertova **Matti Ollila** olivat sen sijaan jo tuttuja entuudestaan, taannoisesta Skepsiksen kuukausikokouksesta. Myönteistä esitelmässä oli että luennoitsija tarkasteli aihettaan kohtuullisen kriittisesti. Hän muun muassa mainitsi esineiden fyysiset ominaisuudet tärkeimmiksi Kirlian-kuvaan vaikuttaviksi tekijöiksi. Taulukot aivosähkökäyrien luokittelusta, luettelot kirlianparametreista ja runsas sivistyssanojen käyttö johtivat kuitenkin pian yhdeksäsluokkalaisten mielenkiinnon täydelliseen lopahtamiseen.

Omaa alustustani oli kuuntelemassa koulun kaikki kolme yhdeksättä luokkaa. 40:ssä minuutissa ehdin puhua muun muassa kriittisestä ajattelusta, skeptismistä menetelmänä suojautua erehtymiseltä, Occamin partaveitsestä ja Humen puntarista, väitteiden todistamisesta, lapsen taipumuksesta 'lapsenuskoon', nuoren kasvusta kriittisyyteen, Kirliankuvauksen fysikaalisesta perustasta ja siihen liittyvästä pseudotieteestä, auroista ja auravalokuvauksesta, astrologiasta, Barnum-efektistä, ufoista ja abduktioista, rajatietolääkinnästä ja homeopatiasta erityisesti, paranormaalin ja ihmeen määritelmävaikeuksista ja siitä miten erottaa tiede ja rajatieto (edistyvyys, toimivuus, avoimuus) sekä skeptikkojen suhtautumisesta uskontoon, kreationismista, skeptikkojen tehtävästä opettajana ja kasvattajana, Skepsis ry:stä, Skeptikko-lehdestä ja Skepsiksen yleisötilaisuuksista.

Oppilaat kuuntelivat alustustani herpaantumatta. Kysymyksistä ja taputuksista päätellen he olivat myös kiinnostuneet kuulemastaan. Kymmenkunta innokkainta jäi vielä 'virallisen osuuden' jälkeen jatkamaan keskustelua

Yhdeksäsluokkalaisten tietämys skeptismistä ja skeptikoista oli varsin vähäinen. Vain muutama oppilas oli kuullut käsitteestä ja heidänkin mielikuvansa siitä oli melko kielteinen. Uskon kuitenkin, että teemapäivän jälkeen ainakin joistakin Mankkaan yläasteen oppilaista tulee lähivuosina Skepsiksen jäseniä. Tyytyväinen Terttu Sääskilahti päätti tehdä skeptikon vierailusta vuotuisen. Rajatieteilijöiden uusintavierailusta ei sen sijaan puhuttu mitään.

Robert Brotherus

Swift lukee tähtiä

Petri Salin

Vuoden 1708 helmikuussa julkaistaan Lontoossa pamfletti, jonka kirjoittaja, muuan **Isaac Bickerstaff**, valittelee sitä syvää alennustilaa, johon moderni astrologia surullista kyllä on ajautunut. Kirjoittajan mielestä syyllisiä tähän ovat ne kaikenkarvaiset huijarit, jotka teeskentelevät olevansa tähdistäennustajia, mutta eivät todellisuudessa ole mitään muuta kuin oppimattomia konnia ja valepukkeja. Itse astrologiassahan ei ole mitään vikaa, sen ovat kaikkein aikain viisaat ja oppineet tunnustaneet.

Erityisen sapekkaan kohtelun Bickerstaff varaa Lontoon ja koko Englannin sen hetken nimekkäimmälle astrologille John Partridgelle, jossa hänen mielestään personifioituu nykyaikaisen astrologian rappio.

Partridge oli alkuperäiseltä nimeltään **John Hewson** ja ammatiltaan suutari, joka Lontooseen muutettuaan vaihtoi nimeä, ryhtyi lukemaan tähtiä ja profetoimaan tulevaisuutta, sillä ennustamisella ansaitsi huomattavasti paremmin kuin kenkien paikkaamisella. Astrologin toimensa ohella Partridge kunnostautui myös puoskarina, joka erikoistui lähinnä veneeristen tautien lääkitsemiseen. Vuodesta 1680 lähtien hän julkaisi vaikutusvaltaista astrologista kalenteria *Merlinus Liberatus*, josta tuli erittäin suosittu niin rahvaan kuin herrasväenkin keskuudessa. Äärimmäisen hämäriin ja epämääräisiin ennustuksiinsa Partridge yhdisti aina aimo annoksen fanaattista antikatolilaisuutta. Almanakkansa ja antikatolilaisuutensa ansiosta hän pääsi kuninkaallisen hovin suosioon ja kuningas **Wilhelm Oranialainen** nimitti hänet, jostain kumman syystä, peräti hovilääkäriksi, tosin palkattomaksi sellaiseksi. Hovin suosio legitimoi Partridgen paikan Englannin johtavana astrologina.

Vankkumattoman suosionsa vuoksi Partridge oli jatkuvasti sivistyneen älymystön pilan ja hyökkäysten kohteena. Häntä ja hänen kalenteriaan riepoteltiin surutta. Mutta Isaac Bickerstaffin hyökkäys oli jotakin aivan muuta. Siinä kollega, toinen ansioitunut tähdistäennustaja hyökkäsi armotta Partridgen kimppuun julistaen tämän huijariksi ja valehtelijaksi. Kaiken kukkuraksi Bickerstaff ennusti, että maaliskuun 29. päivänä Partridgen hetki oli koittava; huijari itse sairastuisi kuumeeseen ja menehtyisi noin kello yksitoista illalla.

Kyllähän kansan tämä piti uskoa. Älymystön logiikkaan ja rationaalisuuteen vetoaviin puheisiin eivät Partridgen kannattajat reagoineet, mutta Bickerstaffin ennustus vakuutti sitäkin enemmän. Pamflettia myytiin mahtavat määrät. Siitä otettiin useita uusia painoksia ja kilpailevat kirjapainajat julkaisivat piraattipainoksia ja monenlaisia kopioita ja mukaelmia.

Mielenkiintoiseksi asian tekee se, että astrologi Bickerstaff ei ollut kukaan muu kuin **Jonathan Swift** ja pamfletti eräs hänen lukuisista aprillipiloistaan.

Ennustus 'toteutuu'

Pila sai suuren suosion ja jatkui vielä. Swift kirjoitti purevan satiirisen elegian Partridgen 'kuoleman' johdosta. Swiftin nimettömänä julkaistu runo on hämmästelevinään Bickerstaffin ennustuksen paikkansapitävyyttä (ja astrologian mahtia yleensäkin) ja muistelee kaihoisasti 'edesmennyttä' Partridgea kaikessa tämän loistossaan. Erityisesti runoilija painottaa sitä nerokasta tapaa, jolla Partridge niin loisteliaasti yhdisti astrologin ja suutarin ammatit. Yhteydet eivät ehkä heti ole itsestään selviä, mutta Partridgen taitavissa käsissä niitä on mahdoton erottaa toisistaan.

Seuraavaksi Swift julkaisi uuden kirjoituksen, joka oli selonteko astrologi Bickerstaffin ensimmäisen ennustuksen toteutumisesta eli John Partridgen 'traagisesta kuolemasta'. Siinä anonyymi kertoja, Partridgen puolituttu, kuvailee Partridgen viimeisiä vaiheita ja sitä, kuinka tämä kuolinvuoteellaan paljastaa todellisen kar-

vansa ja itse tunnustautuu täydeksi huijariksi. Kaikki ennustuksensa Partridge tunnustaa keksineensä omasta päästään ja nyt lopun lähestyessä omatunto soimaa häntä ankarasti.

Sitten ankara kuume väsyttää Partridgen ja hän kuolee. Mutta tämä tapahtuu kello viisi jälkeen seitsemän, eli - kuten kertoja painottaa - Bickerstaffin ennustus on lähes neljä tuntia pielessä. Muissa yksityiskohdissaan ennustus on täsmällinen. Kertoja päättää selontekonsa toteamukseen, että vaikka hän ei luonnollisestikaan itse usko ennustuksiin (seikka, jota vastaan selonteon jokainen lausekin puhuu), hän tulee seuraamaan Bickerstaffin seuraavien ennustusten toteen käymistä mitä suurimmalla mielenkiinnolla, ja tulee suuresti yllättymään, mikäli ne eivät toteudu.

Viimeistään nyt Partridge oli koko Lontoon naurunaihe. Eikä puutetta ollut niistäkään, jotka ottivat Bickerstaffin ennustukset ja kaiken muun todesta, ja tosiaankin uskoivat Partridgen kuolleen. Partridge itse oli koko hommasta aivan hämillään. Hän todellakin piti Bickerstaffia oikeana henkilönä, katalana kilpailijana, joka tällä törkyisellä valhekampanjallaan pyrki tuhoamaan hänet ja viemään hänen asiakkaansa. Niinpä hän yritti puolustautua miten parhaiten taitoi. Hän - Partridge - oli elossa. Siispä Bickerstaffin ennustus oli väärässä ja Bickerstaff petkuttaja ja kelvoton konna.

'Partridge' puolustautuu

Swift ja kumppanit (Swiftin lisäksi lukuisat hänen ystävistään - **Congreve, Gay, Pope, Steele, Addison, Rowe** - osallistuivat hupiin) saivat Partridgen puolustuksesta tietenkin lisää tuulta purjeisiin. Partridgen kirjoitelmat kun olivat aivan yhtä oppimattoman kömpelöitä ja tahattoman koomisia kuin hänen astrologiset kalenterinsakin. Partridgen osuudet madalsivat heidän mielestään niin debatin kirjallista kuin sen älyllistäkin tasoa. Niinpä debatin tasoa kohottaakseen Swift ja Congreve kirjoittivat Partridgea 'puolustavan' ja Bickerstaffin toimet jyrkästi 'tuomitsevan' pamfletin, jonka he julkaisivat Partridgen nimissä.

Pamfletti selostaa Partridgen kärsimyksiä, kun koko maailma uskoo hänen kuolleen. Elossa olevaa Partridgea tullaan hautaamaan ja hän yrittää todistella olevansa elossa, mutta eihän sitä kukaan usko - kaikki ovat lukeneet päinvastaista. Hautausurakoitsija uskoo Partrid-

Swift, terävä satiirikko

Jonathan Swift syntyi Dublinissa 1667, kävi Trinity Collegea ja vihittiin Anglikaanisen kirkon papiksi 1695. Hän tuli tunnetuksi kahdella kirkon ja oppineisuuden korruptiota ja vääristymiä satiirisoivalla kirjoituksellaan *A Tale of a Tub* ja *The Battle of the Books*, jotka julkaistiin 1704.

1700-luvun alun Swift vietti lähinnä Lontoossa, jossa hänestä viiltävien satiirikonkykyjensä ansiosta tuli tory-puolueen tärkein poliittinen pamfletisti. Kuningatar **Annen** kuolema (1714) merkitsi vallan vaihtumista toryilta whigeille ja samalla myös loppua Swiftin poliittiselle uralle. Hän vetäytyi Irlantiin, jossa hän vietti loppuelämänsä St. Patrickin tuomiorovastina. Irlannissa hän kirjoitti lukuisia irlantilaisten oikeuksia puolustavia satiireja.

Terveen järjen ja rationaalisen ajattelun perään haikailleen Swiftin pääteos, *Gulliverin retket* (1726), on terävä mutta synkkä analyysi ihmiskunnan typeryydestä ja sen moninaisista ilmenemismuodoista elämän eri osa-alueilla. Ikävä kyllä kirja on yhtä ajankohtainen nyt kuin kirjoitushetkelläänkin. Swift kuoli 1745.*ps*

gea tämän veljeksi, kun sukunimikin on kerran sama. Kappalainen taas pitää Partridgen käytöstä suorastaan säädyttömänä; seistä nyt siinä seurakuntalaisia pelottelemassa, kun pitäisi maata arkussa. Ei kai Partridge yritä jotakin hämärää, kenties puijata seurakunnalta hautauksesta sille kuuluvat rahat? Partridge sulkeutuu taloonsa ja uskaltautuu ulos vasta kolmen kuukauden kuluttua, jolloin hänen naapurinsa arvelee kalenterimaakarin nousseen haudastaan tähtiä tiirailemaan. Hyökättyään vielä monta kertaa Bickerstaffia vastaan, sekä nimeltä mainiten että epäsuoremmin, pamfletti päättyy 'Partridgen' toteamukseen, että hän aikoo todistaa paavillisten voimien olevan tämän häneen kohdistuneen hyökkäyksen takana ja että hyökkäys (tai teurastus, kuten hän itse sanoo) samalla kohdistuu maan kaikkea oppineisuutta vastaan.

Kuollut mikä kuollut

Swift eli Bickerstaff luonnollisesti kiirehti kirjoittamaan vastauksen tähän 'Partridgen' julkeaan hyökkäykseen. Aluksi hän esittää loukkaantuneet valittelunsa siitä matalamielisestä ja suorastaan henkilökohtaisuuksiin menevästä linjasta, jolle Partridge on debatissa ikävä kyllä lähtenyt. "Tällainen oppineiden välinen, objektiiviseen totuuteen tähtäävä väittely ei kostu mitään siitä, että toista nimitetään tomppeliksi ja roistoksi. Miten totuus voi koskaan voittaa, jos kiistoissa käydään henkilökohtaisuuksiin", Bickerstaff kysyy. Hän toteaa, että Partridgen hyökkäys tuntuu kohdistuvan yhtä, tätä itseään koskevaa ennustusta vastaan. "Partridge väittää, että hän on yhä elossa, aivan kuten oli maaliskuun 29. päivänäkin. Tämä on välillämme olevan kiistan ydinkysymys", Bickerstaff kiteyttää. Partridge on Bickerstaffin mukaan kuitenkin ainoa, joka ennustuksen oikeellisuutta oli kritisoinut, "mikä johtunee mahdollisesti siitä, että hän on jäävi - ihmiset kun ovat niin kovin usein täysin sokeita itseään koskevissa asioissa". Siksi Bickerstaffin mukaan Partridgen lausuntoihin ei kannattanut kiinnittää mitään suurempaa huomiota.

Tämän jälkeen Bickerstaff käy taistoon. Viidellä täysin absurdilla semanttisella argumentilla (tai peräti sanaleikillä!) hän romuttaa Partridgen väitteet siitä, että tämä on elossa. Partridge ei voi olla elossa. Tai jos Partridge on elossa, hän on nekromantiikan avulla herättänyt itsensä henkiin kuolleista. Mutta se ei muuta sitä tosiasiaa, että hän kuoli silloin kun Bickerstaff ennustikin hänen kuolevan. Jos Partridge nyt on noussut kuolleista niin se on aivan eri asia, eikä vaikuta millään tavoin itse debatin ydinkysymykseen.

Bickerstaff jatkaa pamflettiaan valituksella siitä, että koko jupakka on paisunut niin julkiseksi. Häntä surettaa syvästi se, että hänen arvokasta ja vakavaa työtään halvennetaan kaiken kansan suussa. "Mutta aika on tällainen, kaikki syvällinen ja tärkeä halvennetaan ja saatetaan naurunalaiseksi. Ihmisen viisaimmista ja syvällisimmistä ja kalleimmista ajatuksista tehdään karkeaa kauppatavaraa, jota sitten karjutaan pitkin katuja."

Swiftin aktiivinen osuus konfliktissa päättyi tähän eikä muuta enää tarvittukaan. Partridge oli julistettu kuolleeksi, hänet oli kansan silmissä leimattu huijariksi ja saatettu äärimmäisen naurunalaiseksi. Partridge menetti markkinansa, sillä hänen paikalleen tungeksi leegio kaikenlaisia vale-Partridgeja, joiden seassa oikean Partridgen oman kuolemansa kiistävät lausunnot olivat kuin huutava ääni erämaassa – ei sitä kukaan erityisemmin noteerannut. Nämä astrologit täyttivät Partridgen jättämän tyhjiön tehokkaasti. Eräs Partridgen röyhkeimmistä seuraajista (joka ei tosin, toisin kuin monet muut, ryöstänyt Partridgen nimeä) ilmoitteli lehdessä asuvansa edesmenneen ja äärimmäisen kunnioitetun tohtori Partridgen talossa ja olevansa tämän 'laillinen seuraaja' kaikissa tämän toimissa. Eikä siinä vielä kaikki. Kalentereiden julkaisuoikeuksia säätelevä The Company of Starioners poisti 'edesmenneen' Partridgen nimen listoiltaan eikä Partridge enää saanut julkaista kalenteriaan. Kalenteri *Merlinus Liberatuksen* julkaiseminen jatkui kuitenkin, sillä se oli vallan erinomainen rahasampo; nyt kuitenkin The Company of Starionersın julkaisemana. Partridge yritti vielä oikeusteitse saada kumotuksi päätöstä - olihan hänellä

kaikesta huolimatta sentään tietty oikeus puolellaan – mutta hovimarsalkan päätös ei ollut Partridgelle suotuisa.

Mutta astrologia jäi

Partridgen ura almanakkamaakarina sai nolon lopun ja Swift-Bickerstaffin sotaretki päättyi menestyksekkäästi. Vai päättyikö? Kyllä ja ei. Swiftin tarkoitus tällä kaikella oli kyllä päättää Partridgen huijarimainen toiminta, mutta ei vain sitä. Hänellä oli myös laajempi ja suorastaan didaktiivinen tavoite. Bickerstaff-hahmon pääasiallinen tarkoitus oli saattaa koko astrologian 'tiede' kyseenalaiseksi. Bickerstaffin hullujen ennustusten oli tarkoituskin olla naurettavan selkeästi virheellisiä (ja niiden virheellisyys oli helppo todeta; hän ennusti muun muassa paavin ja Ranskan kuningas Ludvigin kuolemat). Koko sotaretken idea kiteytyy pamfletin ajatukseen, että Bickerstaff asettaa koko uskottavuutensa, koko astrologian uskottavuuden ennustustensa toteutumisen varaan. Ja kun Bickerstaffin ennustukset selvästi osoittautuvat paikkansa pitämättömiksi, hän itse leimautuu huijariksi, samoin kuin kaikki hänen kollegansakin. Ja samalla koko astrologia.

Swift oletti loogisesti, että kaatamalla Partridgen hän samalla kaataisi astrologian. Paljastamalla Partridgen (ja samalla myös Bickerstaffin) pelkäksi huijariksi hän automaattisesti paljastaisi astrologian huijaukseksi. Näin ei tietenkään käynyt, sillä kukaan ei ajatellut loogisesti ja johdonmukaisesti. Ihmiset intoutuivat kyllä Swiftin pilaan, nöyryyttivät Partridgea sydämensä kyllyydestä, mutta ei astrologia siitä mitään kolausta saanut, pelkästään Partridge. Ihmiset kiinnittivät huomiota ainoastaan siihen, mihin halusivat.

Tämä oli pitkälti Swiftin omaa syytä. Hänen pamflettinsa oli yksinkertaisesti liian akrobaattisen nokkela, liian leikkisä, liian absurdi. Ihmiset nauroivat sille, nauroivat Partridgelle, ja jatkoivat elämää kuten ennenkin. Absurdi hauskuus peitti alleen kaikki pamfletin vakavammat tendenssit. Esiintyjä-Swift, jolle elämä oli yhtä leikkiä ja kaikki pelkkää mustaa komediaa, jyräsi alleen didaktisen valistaja-Swiftin, jolle elämä oli pitkä ja raskas sotaretki tyhmyyttä ja typeryyttä vastaan.

Entä miten ystävien ja asiakkaiden hylkäämän, perikatoon joutuneen ja kaiken kansan pelleksi vajonneen Partridgen sitten loppujen lopuksi oikein kävi? Toipuiko hän koskaan Swiftin pikku aprillipilasta? Partridgen viimeiset vaiheet lienevät jokseenkin hämärän peitossa. Joidenkin lähteiden mukaan hän vajosi yhä syvemmälle mitättömyyteen, kunnes kuoli 1715, seitsemän vuotta Swiftin tempauksen jälkeen. Toisten lähteiden mukaan hänelle kävi paremmin. Swiftin biografi A.L. Rowsen mukaan Partridge saavutti jälleen lähes entisenlaisen maineen ja varakkuuden ihmisten lakatessa nauramasta hänelle ja unohtaessa hänen 'kuolemansa'. Pian lontoolaiset alkoivat taas käyttää Partridgen 'palveluja'. Kauppa kävi, ennustukset ja pillerit löysivät jälleen tyytyväiset ostajansa. Jälkimmäinen variantti tuntuu jotenkin uskottavammalta. Ja huomattavasti swiftmäisemmältä.

Petri Salin on helsinkiläinen vapaa kirjoittaja, joka on kirjoittanut mm. Swiftin elämän viimeisistä vuosista radiokuunnelman. Artikkeli on aiemmin julkaistu Tiedepolitiikka-lehdessä 1/95. Väliotsikot toimituksen.

Helli, Elä ja Hoivaa

Finlandia-talolla Helsingissä järjestettiin 2. huhtikuuta ensimmäiset Helli, Elä ja Hoivaa -messut. Harrastusten ja lemmikkien ohella tarjolla oli myös terapioita ja luontaishoitoja.

Lisähoukuttimena oli juontaja **Simo Rantalainen**. Messutilat olivat pienemmät kuin vuotuisilla Hengen ja tiedon messuilla ja muutoinkin liikuttiin maanläheisempien aiheiden parissa. Rajatietoa oli tarjolla lähinnä ylimmässä kerroksessa, joka olikin sitten terapioiden riemuparaatia. Luontaislääkinnän instituutti Kairon tarjosi lymfa- ynnä muuta hierontaa. Toinen koju tarjosi jalkapohjasta tehtävää analyysia ja kolmas Acu-hierontaa.

Esillä oli muun muassa korva-laser-akupunktio -laite, jolla voitiin parantaa erilaisia sairauksia. Liekö laitteen sisällä ollut timantteja, sillä hintatiedusteluihin hoitaja vastasi laitteen maksavan 120 000 markkaa. Sen teho laskettiin milliwateissa niin että eri aallonpituuksille voitiin säätää eri 'syvyydet'. *Ultra*-lehden mukaan samantyyppisiä laitteita on myyty Saksassa yli tuhat kappaletta.

Maksullista ilmaishoitoa

Messuesite oli etukäteen mainostanut, että kuka tahansa saisi kokeilla ilmaisia terapioita messuilla. Useimmat messuvieraat joutuivat kuitenkin seuraamaan toimituksia sivusta, sillä ilmaishoitajat tuntuivat napsivan hoidettavaksi vain keski-ikäisiä rouvashenkilöitä; ehkä siksi, että nämä koettiin potentiaalisina asiakkaina. Esimerkiksi eräälle rouvashenkilölle tehtiin jalkapohjahoitoa sähköhammasharjan kokoisella surisevalla laitteella, johon kiinnitettiin erilaisia teriä. Siinä sivussa hoitaja myi hoidokille 1 600 markan hintaisen hoitopaketin.

Toisessa kojussa tarjottiin Foot Creme 140ml -hoitoa, jonka sanottiin auttavan jalkavaivoihin ja uudistavan ihoa. Tunnin jalkahoito tässä liikkeessä maksoi 1 500 markkaa.

Acu-hieromalaitetta pääsi sentään kokeilemaan. Koneen luvattiin antavan sekä fyysisen että psyykkisen avun vaivoihin. Myyjän mukaan laitteen teho perustui siihen, että se poisti 'kuolleet lihassolut' elimistöstä. "Solut kuolevat lihaksissa ja kuolleet solut jäävät sinne. Ja silloin ei veri kierrä ja on huono olo", myyjä esitteli teoriaansa.

Yrttejä löytyi paljon, mutta niihinkin liittyi kosolti mystiikkaa. Eräs 'biologisia mausteita' myyvä rouva perusteli tuotteitensa paremmuutta sillä että "muut mausteet säteilytetään ja silloin kaikki hivenaineet kuolevat".

Kahdessa alimmassa kerroksessa oli rajatietoa vain siellä täällä maanläheisempien harrastusten joukossa. Tuhdin annoksen tarjosi sen sijaan kirjojen myyjä. Valikoimasta löytyi tuttuja otsikoita: *Tunne aurasi*, *Ihmisen energiavirrat*, *Ajatuksen voima* ja *Karma ja jälleensyntyminen*.

Kissat ja marsut olivat söpöjä.

Robert Brotherus
ja Sami Hiltunen

Ufoja selitettiin Jyväskylässä

Alkutalvesta ufoinnostus alkoi saada massaliikkeen muotoja. Helmikuussa Jyväskylän yliopistossa järjestetyn ufoseminaarin saama suosio yllätti järjestäjätkin. Etnologian laitoksen Villa Ranan Blomstedtin sali pullisteli väkeä jo aamupäivällä, vaikka seminaarin päätähti **Juhan af Grann** esiintyi vasta illan suussa. Jyväskylän yliopiston etnologian laitoksen ja ainejärjestö Nefa-Jyväskylä ry:n organisoimassa seminaarissa *Avaruuden nomadit – ufot kulttuurisena ilmiönä* etsittiin selityksiä tähän selittämättömään ilmiöön.

"Kaikissa tunnetuissa kulttuureissa on selittämätöntä selittämään pyrkiviä käytäntöjä: riittejä, seremonioita, myyttejä ja uskomuksia", totesi Jyväskylän yliopiston kansatieteen apulaisprofessori **Päivikki Suojanen**. Hän ei kuitenkaan halunnut kyseenalaistaa ufoja nähneiden kokemusten aitoutta. "Mutta mitä näillä henkilökohtaisilla kokemuksilla halutaan selittää, onkin jo toinen juttu."

Skeptikko-lehden päätoimittajan **Hannu Karttusen** mukaan yksi ufotutkimuksen suurimpia ongelmia on se, että tutkija joutuu aina tutkimaan vain toisten kokemuksia ufoista; ei itse ufoja. Hän ihmetteli, miksi ulkoavaruuden oliot aina antavat vain isällisiä neuvoja; käskevät lopettamaan sotimisen ja varoittelevat maapalloa uhkaavista tuhoista. "Ne voisivat paljastaa kehittyneen älynsä meille konkreettisemminkin", Karttunen huomautti.

Psykiatrian erikoislääkäri ja Suomen mielenterveysseuran puheenjohtaja **Kari Pylkkänen** analysoi kollektiivisia harhoja ja mielikuvituksen ja todellisuuden välistä raja-aluetta. "Ihmisen sisäisestä mielikuvamaailmasta voi tulla hänelle merkityksellisempi kuin ulkoisesta reaalimaailmasta ja hän saattaa menettää kyvyn tehdä ero näiden kahden maailman välillä." Mutta liika tosikkomaisuuskin on Pylkkäsen mukaan vaaraksi. "Jos mielikuvitukselle ei anneta tarpeeksi tilaa, ihminen juuttuu liiaksi reaalimaailmaan", hän muistutti. Pylkkänen näki ufokokemusten taustalla tietämättömyyden omasta itsestä. "Jotkut etsivät vastauksia avaruudesta, toiset itsestään."

Perinteentutkija **Olavi Räsänen** pohti kysymystä näkisikö **Martti Haavio** ufon, jos hän vielä eläisi. Vuonna 1973 kuollut Haavio oli kansantieteilijä, joka tunnettiin myös runoilija **P. Mustapäänä**. Räsäsen mukaan Haavion perinnepsykologinen selitysmalli olentojen kohtaamisista ja kohtaamistilanteiden edellytyksistä oli edelleen pätevä. Siinä missä ennen nähtiin haltijoita, tonttuja tai enkeleitä, nähdään nykyään ufoja ja humanoideja.

Istuimet eivät enää riittäneet, kun filmituottaja Juhan af Grann aloitti. Grann haukkui tiedotusvälineitä siitä, että ne olivat katselleet hänen tv-dokumenttiaan liian kriittisin silmin. Grannin mukaan tiedotusvälineet eivät olleet ottaneet huomioon kansan mielipiteitä. "Jos kerran 70 prosenttia kansasta uskoo ufoihin, ei tiedotusvälineidenkään pitäisi olla sen kriittisempiä", valisti entinen toimittaja af Grann. Hän valitti vielä, ettei kritiikki ollut kohdistunut itse filmiin, vaan hänen persoonaansa.

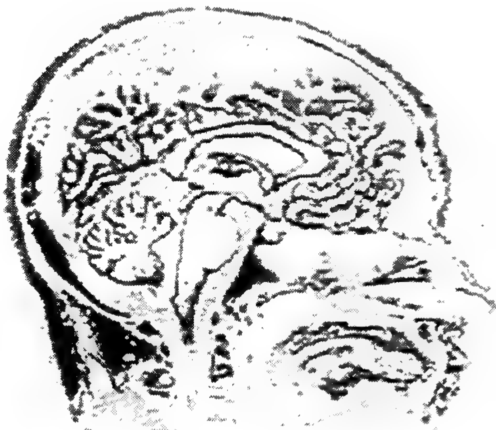
Yleisön joukosta kuultiin mielenkiintoisia kommentteja. Maasäteilyä puolustavat yrittivät todistaa teorioittensa paikkansa·pitävyyttä. Joku selitti ufoja joko Saatanan tai Jeesuksen aikaansaamiksi. Kovin järkevää keskustelua aiheesta ei kuitenkaan syntynyt.

Seminaari järjestettiin 17. helmikuuta.*mo.ks*

Biofotonien ihmeellinen maailma

“Homeopatia toimii ihmisen energiatasolla, kun taas lääketiede vaikuttaa kemiallisella tasolla”, todisti homeopaatti **Pekka Niemi** Jyväskylän Skepsis-toimintaryhmälle helmikuussa. Niemen mukaan ihmisessä vaikuttava bioenergia, elinvoima, on jotain muutakin kuin kehon, sen osien ja solujen aineenvaihdunta ja energiantuotanto. Mutta mitä se sitten on, siihen Niemi ei osannut vastata.

Itse homeopatian teho oli Niemen mukaan jo todistettu, ja hän viittasi EU-maissa käynnistyneeseen ns. cost-projektiin, jossa muun muassa homeopatian tutkimukseen uhrataan miljoonia. Toisaalta tutkimuksilla ei Niemen mukaan ollut suurta väliä. Hän oli omakohtaisesti nähnyt, että homeopatia toimi. Energiaväitteidensä tueksi Niemi vetosi **Einsteiniin**, joka hänen mukaansa oli sanonut kaiken olevan energiaa. Niemi näytti olevan tietämätön siitä, että suppeammassa suhteellisuusteoriassa Einstein kylläkin osoitti aineen ja energian yhtäpitävyyden, mutta ei Einsteinin mukaan massa siinä minnekään kadonnut.

Niemen mukaan kaikki johtui ihmisen tietämättömyydestä. “Me tiedämme vain keinoista. Emme tiedä, mitä painovoima ‘syvimmiltään’ on. Emme tiedä, miksi haava paranee”, Niemi filosofoi. Hänelle riitti se, että homeopatia toimi hänen kokemuksensa mukaan.

Jotain Niemen alustuksesta jäi sentään käteenkin. Hän oli innostunut ns. ‘biofotoni’-teoriasta, jonka periaatteet kuulijoille tosin jäivät hämäriksi. Niemi kertoi **Poppin** laboratorioissa Saksassa tehdyistä kokeista, joissa oli mitattu mm. elintarvikkeiden biofotonipitoisuuksia. Suuri kansainvälinen elintarvikeyritys Nestle tutkitutti Niemen mukaan kaikki tuotteensa Poppin laboratoriossa, ja jos näitä kyseisiä biofotoneja ei löydetty riittävästi, tuote hylättiin.

Niemi antoi toisenkin esimerkin biofotonikokeista, joiden paikkansapitävyys ei ole tosin yhtä helposti tarkistettavissa kuin Nestlen tapauksessa. Laserilla Lahdessa vesistöjä puhdistanut **Heikki Tammisalo** oli vieraillut Alma-Atassa Venäjällä, jossa hän oli todistanut seuraavanlaista koetta: Kokeentekijällä oli ollut kaksi koepulloa, johon molempiin oli laitettu ravintoliuosta ja toiseen lisäksi mikro-organismeja. Pullot oli suljettu tiiviisti, jonka jälkeen niiden pohjat oli asetettu vastakkain. Hetken kuluttua mikro-organismit olivat siirtyneet biofotoneina suoraan pohjan läpi myös toiseen pulloon. Koe oli Tammisalon kertoman mukaan toistettu kymmeniätuhansia kertoja.

Tilaisuuden isäntiä, Jyväskylän skeptikoita, jäi harmittamaan se, ettei aiheesta päässyt syntymään järkevää keskustelua. Kysymys jälleen kerran oli enemmän uskon asioista, kuin tiedollisista argumenteista. Homeopaatti Pekka Niemi oli Jyväskylän Skepsis-toimintaryhmän vieraana 27. helmikuuta.

Kari Saari

Lääkärit kriittisiä vaihtoehtohoitoja kohtaan

Suomen Lääkäriliiton tuoreen kyselyn mukaan lääkärit suhtautuvat edelleenkin melko kriittisesti vaihtoehtohoitoihin. Suhtautuminen näihin hoitoihin vaihtelee kuitenkin hoitomuodosta toiseen.

Alkuvuodesta 1995 tehdyn kyselyn mukaan myönteisimmin lääkärit suhtautuivat kiropraktiikkaan, sillä 36 prosenttia vastaajista oli valmiita suosittelemaan sen laajempaakin käyttöä lääkärin työssä ja vain neljä prosenttia piti sitä sairaiden ihmisten pettämisenä. Naprapatian, akupunktion ja lymfahieronnan käytön laajentamista kannatti noin joka neljäs. Akupunktiota ilmoitti käyttävänsä hoitokeinonaan kymmenen prosenttia vastanneista.

Kielteisimmin suhtauduttiin henkiparannukseen. 57 prosenttia vastaajista piti sitä sairaiden ihmisten pettämisenä. Homeopatian olisi kieltänyt lähes puolet (46 prosenttia). Ginsengjuuren tuomitsi 18 prosenttia ja vyöhyketerapian 29 prosenttia, eikä juuri kukaan kannattanut niiden laajempaa käyttöä.

Kyselyssä selvitettiin myös lääkärien käsityksiä antioksidanteista ja amalgaamin aiheuttamiksi väitetyistä oireista. Vain muutama yksittäinen lääkäri uskoi antioksidanteilla pystyttävän ehkäisemään tai hoitamaan syöpää tai verenkiertoelinsairauksia. Epävarmoja asiasta oli sen sijaan kaksi kolmannesta vastaajista. Seitsemän prosenttia vastaajista ilmoitti käyttävänsä antioksidanttivalmisteita lähes säännöllisesti. Yli 60 prosenttia ei käyttänyt niitä lainkaan.

Lähes puolet lääkäreistä katsoi, ettei amalgaami voi aiheuttaa yleisoireita, kuten väsymystä, epämääräisiä kipuja ja levotonta oloa. 36 prosenttia arveli, että oireita voi tulla herkille yksilöille. Vain neljän prosentin mielestä amalgaami saattaa aiheuttaa oireilua varsinkin jos paikkoja on paljon.

Kriittisimmin vaihtoehtohoitoihin suhtautuivat nuoret, alle 30-vuotiaat lääkärit ja myönteisimmin 30 – 39 -vuotiaat. Miesten suhtautuminen oli kriittisempää kuin naislääkäreiden. Esimerkiksi homeopatiaa piti naislääkäreistä sairaiden pettämisenä 37 prosenttia ja mieslääkäreistä 52 prosenttia, henkiparannusta naisista 53 prosenttia ja miehistä 60 prosenttia. Vyöhyketerapian vastaavat prosenttiluvut olivat 21 ja 34.

Lääkäriliitto selvitti aiemmin jäsenkuntansa suhtautumista vaihtoehtohoitoihin vastaavanlaisen kyselyn avulla vuonna 1988. Uusintakysely osoittaa, että lievää kehitystä lääkärikunnan asenteissa on tapahtunut ja myönteisempään suuntaan. Enää ei monia hoitomuotoja tuomittu yhtä jyrkästi sairaiden pettämisiksi kuin vielä vuonna 1988. Esimerkiksi Ginseng-juuren tuomitsi 1988 29 prosenttia, nyt enää 18 prosenttia. Kiropraktiikan laajempaa käyttöä lääkärintyössä olisi kahdeksan vuotta sitten harkinnut 28 prosenttia, nyt 36 prosenttia. Sen sijaan käsitykset homeopatiasta olivat pysyneet täsmälleen samana. Nyt lääkärikunta näyttäisi suhtautuvan hoitoihin myös hieman vapaamielisemmin, silloin kun joku uskoo saavansa niistä apua. Esimerkiksi vyöhyketerapian olisi valmis sallimaan siihen uskoville 53 prosenttia, vuonna 1988 36 prosenttia.*mo*

Seuraava Skeptikko ilmestyy elo-syyskuun vaihteessa. Lehteen tarkoitettu aineisto pitäisi olla perillä toimituksessa perjantaihin 11. elokuuta mennessä. Skeptikon toimitus muuttaa kesän ajaksi (kesä - elokuu) Peräseinäjoelle, osoite Holmanperäntie 107, 61650 KALAKOSKI ja puhelin 964 - 417 5727.

Vuosikokous vaihtoi puheenjohtajan

Skepsiksen hallitusta remontoitiin yhdistyksen vuosikokouksessa 23. maaliskuuta. Uudeksi puheenjohtajaksi valittiin hallituksessa pitkään toiminut **Ilpo V. Salmi** aiemman puheenjohtajan **Veli Toukomiehen** vetäydyttyä työkiireittensä vuoksi hallituksesta. Edellisestä hallituksesta jatkoivat **Anneli Aurejärvi**, **Timo Kaitaro** ja **Eero Joutsikoski**. Uutena jäsenenä hallitukseen valittiin opiskelija **Robert Brotherus**.

Jäsenmaksut päätettiin säilyttää ennallaan: 100 mk/vuosi ja alle 20-vuotiaille 30 mk/vuosi.

Olennaisia muutoksia yhdistyksen toimintaan ei ole luvassa. Suurta suosiota saavuttaneita yleisötilaisuuksia jatketaan kerran kuukaudessa lukukausien aikana. Viime kautena näihin tilaisuuksiin osallistui noin 100 henkeä kuhunkin. Yhdistys päätti myös jatkaa *Huuhaa*-palkinnon myöntämistä. Myös myönteistä palkitsemista keväällä perustetun *Sokrates*-palkinnon tapaan aiotaan jatkaa.

Hallitus puolestaan sitoutui maksamaan 10000 markkaa sille, joka pystyy todistettavasti tuottamaan paranormaalin ilmiön. Viime vuoden aikana hallitus sai haasteeseen kaksi vastausta, mutta kumpikaan niistä ei johtanut esitestaukseen saakka.

Edellinen hallitus laati suunnitelman tiedon jakamiseksi erilaisista parailmiöistä erityisesti koulunuorisolle. Tämän 'ParaFakta '95' -nimellä kulkevan hankkeen tarkoituksena on tuottaa tietoaineistoa näistä ilmiöistä ja niiden taustoista lukioiden käyttöön. Yhdistys tarvitsee kuitenkin hankkeelle ulkopuolista tukea ja toistaiseksi erilaiset avustuksia jakavat tahot ovat suhtautuneet hankkeeseen varsin nihkeästi.

Skeptikko-lehden päätoimittajana jatkaa edelleen FT **Hannu Karttunen** ja toimittajana **Marketta Ollikainen**.*mo*

Nuorta verta Skepsiksen hallitukseen

Fysikaalista kemiaa Helsingin yliopistossa opiskeleva 21-vuotias **Robert Brotherus** eli **Roope** valittiin kevään vuosikokouksessa yhdistyksen hallitukseen. Samalla poistui ehkä lopullisesti se yleinen harhaluulo, että yhdistys olisi pelkästään 'vanhojen herrojen keskustelukerho'.

Roope kertoo olleensa skeptikko koko ikänsä vaikka hän ei yhdistyksestä aiemmin tiennytkään mitään ennen kuin näki *Tiede 2000* -lehdessä arvostelun Skepsiksen julkaisemasta

*Roope on kotoisin Karjaalta ja hän on kuulunut Sokrates-palkitun **Sini Hirsikangas-Huttusen** filosofikerhoon*

Paholaisen asianajaja -kirjasta. Arvostelun innoittamana hän osti kirjan syntymäpäivälahjaksi vaarilleen. Kirja kului myös lahjoittajan käsissä, sillä se sai hänet liittymään yhdistykseen viitisen vuotta sitten.

"Noin kahdeksan vuotta sitten minulla oli menossa radikaalivaihe, jolloin olin vastaan kaikenlaista huuhaata. Nyt yhdistyksessä olen oppinut selkeyttämään ajatuksiani ja olen ehkä vähemmän hyökkäävä kuin aiemmin", Roope

kertoo. Hänestä tärkein anti yhdistyksessä mukana olosta on ollut se, että hän on saanut paljon uutta tietoa erilaisista ilmiöistä ja niiden taustoista ja saanut vaihtaa ajatuksia muiden kriittisesti ajattelevien kanssa. "Sitä paitsi on ollut äärimmäisen hauskaa väitellä rajatiedon harrastajien kanssa", hän lisää.

Opiskelun ja yhdistyksen ohella Roope harrastaa tietokoneohjelmointia ja on aktiivinen Internet-tietoverkon käyttäjä ja kommentoija. Lisäksi hän harrastaa tietokonetaidetta, josta hänellä oli ensimmäinen näyttely Karjaan kirjastossa kesäkuun alkupäivinä.*mo*

Sokrates-palkinto Sini Hirsikangas-Huttuselle

Skepsis on palkinnut lehtori **Sini Hirsikangas-Huttusen** *Sokrates*-palkinnolla. Palkinto myönnettiin hänelle tunnustuksena monivuotisesta tuloksellisesta työstä nuorisokasvatuksen parissa.

Sini on toiminut Karjaan lukiossa biologian ja maantiedon opettajana kymmenisen vuotta, jona aikana hän on pyrkinyt kasvattamaan oppilaistaan kriittisiä ajattelijoita ja herättämään heissä ennakkoluulotonta suhtautumista elämysmaailman ilmiöihin. Opetustyön ohella Sini on vetänyt Karjaan lukiolaisille filosofi-kerhoa, jossa on pohdittu erilaisten ilmiöiden taustoja ja ihmisten uskomuksia niihin. Skepsiksen aktiivijäsenenä hän on usein myös tuonut oppilaitaan mukanaan yhdistyksen järjestämille retkille ja keskustelutilaisuuksiin. Paljolti juuri Sinin ansiota on, että yhdistyksen jäsenmäärä on kasvanut viime vuosina kymmenillä kriittisillä nuorilla tutkijanaluilla.

Palkintoa myöntäessään Skepsis totesi, että kreikkalainen filosofi **Sokrateskin** jo 2400 vuotta sitten kyseenalaisti itsestäänselvyyksiä ja vaati väitteille perusteluja. "Kritiikittömän New Age -elämysten keruun yleistyessä tällainen tietoa etsivän ja arkijärkeä käyttävän suhtautumisen korostaminen on yhä tärkeämpää. Siksi Suomi tarvitsee paljon Sini Hirsikangas-Huttusia", Skepsis korosti.

Skepsiksen hallitus päätti Sokrates-palkinnosta alkutalvesta, ja sen tarkoituksena on kannustaa kriittiseen ajatteluun tähtäävää kasvatustyötä tai muuta Sokratesin viitoittamaa valistustyötä. Palkinnosta ei ole kuitenkaan tarkoitus tehdä *Huuhaa*-palkinnon tapaista vuosittaista tapahtumaa, vaan se tullaan jakamaan silloin kun tällainen palkitseminen erityisen ansiokkaasta työstä yhdistyksen tavoitteiden toteuttamiseksi on paikallaan, hallituksesta kerrottiin.

Palkintodiplomin lisäksi Sini sai yhdistykseltä kultaisen, kaulaketjuun tai rintaan kiinnitettävän kysymysmerkillä varustetun maapallokorun.*mo*

Sokrates-palkinto luovutettiin Sini Hirsikangas-Huttuselle yhdistyksen vuosikokouksen jälkeen pidetyssä yleisötilaisuudessa 15. maaliskuuta.

Simo Hämäläinen - kirjailijaskeptikko?

Veijo Saano

Taiteen viehätys perustuu muun muassa sen kykyyn liikkua todellisuuden ulkopuolella. Ehkä vahvimmillaan taiteen teho on silloin, kun mielikuvituksen luomiin maailmoihin liittyy kosketus elämän ja kuoleman todellisuuteen. Mutta jos satua tarjotaan totena ja tarinoita tieteenä, skeptikko vaivautuu. Monet taiteilijat ovat kuitenkin ilmoittautuneet viimeaikaisen rajatietoinnostuksen tukihenkilöiksi. On hauska löytää kirjailija, joka ei niin tee.

Simo Hämäläisen viime vuosien tuotantoa monet pitävät huumorikirjallisuutena. Simo Hämäläistä voisi sanoa älykköjen humoristiksi, joka taidoillaan ohittaa suomalaisen huumorikirjallisuuden megapainostähdet. Hämäläisen huumorin alta löytyy monia tasoja, myös skeptikolle läheisiä ajatuksia. Ehkä Hämäläinen on kirjailijaskeptikko siinä, missä dosentti **S. Albert Kivinen** *Merkillisine kirjoituksineen* on skeptikkokirjailija.

Urbaania jännitystä ja maaseudun elämää

Filosofian lisensiaatti Simo Olavi Hämäläinen on syntynyt 1947 Pieksämäellä. Hän on opiskellut kirjallisuutta ja suomenkieltä, ja työskennellyt suomenkielen lehtorina. Hänen ensimmäiset kirjansa, kaikki Weilin+Göösin kustantamia, olivat jännitysromaaneja: *Kuuma peruna* (1972), *Nuijamiesten marssi* (1972), *Puolen miljoonan painajainen* (1973; uusintapainos 1988 Gummerukselta, inflaation vuoksi nimellä *Viiden miljoonan painajainen*). Erikoista kirjoissa oli antisankaripäähenkilö, ja viimeksi mainitussa tarinassa myös se, että paha ei saanutkaan tavanomaista palkkaansa, vaan muutti ulkomaille ryöstösaaliinsa kanssa.

Vuonna 1974 julkaistussa kirjassa *Kersantin kuolema* (Weilin+Göös) Hämäläinen kokeili armeijakuvausta. Asevelvollisten loputon, sateinen metsämarssi tuo mieleen **Erno Paasilinnan** kuuluisan kirjan *Kadonnut armeija*. Hämäläinen ehti ensin; Paasilinnan kirja ilmestyi vasta 1977.

Kätkäläinen, joka ilmestyi 1978 Weilin+Göösin kustantamana, oli Simo Hämäläisen läpilyönti. Siitä tuli menestys myös TV-elokuvana. Siinä missä kolme ensimmäistä kirjaa olivat kaupunkikuvauksia, Kätkäläisessä Hämäläinen siirtyi maaseudulle. Hämäläinen on harvoja kirjailijoita, jotka osaavat itäsuomalaissavolaisen ilmaisun niin, että se kuulostaa oikealta omissa korvissani (Ylä-Savossa syntynyt ja siellä 1953-1972 asunut lingvistiikan harrastaja). Eikä se suinkaan ole savon murteen kirjoitusasusta kiinni.

Uskosta ja teorioista

Myös seuraavasta kirjasta, *Kättenpäällepanijat* (Weilin+Göös 1982), tehtiin filmiversio, nimeltään muistaakseni *Kun Hunttalan Matti Suomen osti*. Hämäläinen kuvaa savolaiskarjalaista maaseutuelämää, mutta siirtyy vaivatta maaseudun puheesta akateemiseen puhetyyliin päästäessään ikuisen opiskelijan, toimittajaksi palkatun henkilönsä pohtimaan syviä syntyjä. Muut vasta nyt opettelevat muotiin tulleen filosofian sävyttämää kirjallista ilmaisua, Hämäläinen osasi sen jo 80-luvun alussa.

Kirjassa kyynikkohenkilö toteaa skeptisesti: "Kaksi luuloa pönkittää toisensa todennäköisyydeksi. Kaksi luotettavaa arvausta on jo täysi todistus." "Ihminen on sellanen, että mihin se haluaa uskoa, se on olemassa. Ja se mitä ei tahdotakaan nähdä, sitä ei huomata vaikka varpailla seisois. Ja jos ihmiset tuli tallustelleeksi retkuun ja pani silmukan omaan kaulaan, niin nehän suuttuvat jos sä yrität ottaa köyden pois." "Kattona on teoria. Mitä se on? Pitkälle jalostettua ennakkoluuloa, linssi joka vääristää kaiken niin pirun johdonmukasesti että uskoo

> ***"Kaksi luuloa pönkittää toisensa todennäköisyydeksi. Kaksi luotettavaa arvausta on jo täysi todistus. Ihminen on sellanen, että mihin se haluaa uskoa, se on olemassa."***

näkevänsä tarkasti." Sopii ufologiaan, vaihtoehtolääkintään ja muihin paranormaaleihin ilmiöihin.

Vuonna 1985 ilmestyi *Jätkät* (Weilin+Göös), maaseudun ja katoavan metsuriammatin vakuuttava kuvaus. Sitä seurasi 1987 *Suomalainen sumopainija* (Gummerus), jossa Simo Hämäläinen siirtyi novelleihin. Niissä on helpompi hyödyntää ideoiden runsautta. Kun Hämäläisen kaikki kirjat lukee peräkkäin, tuntuvat novellit joskus jopa liian hyviltä: tyylinvaihdosten suvereenisuus menee briljeerauksen rajamaille. Tämä ei ole ongelma normaalisti luettaessa.

Tieteenteon hämäriä puolia

Esimerkiksi kertomus *Kirjailijavierailu* koskettaa ainakin jokaista matkasaarnaajaa; kuten tämän kirjoittajaa, jota pyydetään usein luennoimaan yleisötilaisuuksissa. Hämäläisen kirjailija kutsutaan puhumaan kaukaisiin pitäjiin tuotannostaan. Valmisteltuaan viisaat ajatuksensa ja viritettyään mielensä kirjailija saa kokea, että kuulijat (ne vähätkin) ovat kuulleet jotain muuta kuin mitä hän sanoi, ja että kuulijoita askarruttavat vallan muut asiat kuin luennoijaa (esim. linja-autojen aikataulut).

Novellissa *Onnellisten kansa* Hämäläinen käsittelee saman tien akateemisen kunnian, näennäistieteen teon, kansallistunteen ja ihmisen taipumuksen luonnonromantiikkaan. Tarina rakennetaan asiantuntevasti kieli- ja kansatieteen sisälle. Novellista saa perusteellisen kuvan ihmisen heikkouksista tiedon etsijänä: "(väitöskirjan) arvosanaksi vahvistetaan kuitenkin vain eximia, koska **Heikki Paavali** ei lähdeviitteissään osoita tuntevansa eräiden tiedekunnan vanhempien jäsenten keskeistä tuotantoa..." Harva osaa yhdistää armottoman ironian lempeän humaaniin otteeseen yhtä hyvin kuin Hämäläinen. Skeptinen ajattelija ei ole tiedeuskoinen vaan tuntee tieteenteon inhimillisen raadollisuuden.

Juppikulttuuria ja avaruuden vieraita

Romaani *Miehen mitta* (Gummerus) julkaistiin 1990. Kirja on ironista juppikulttuurin kuvausta henkisen kasvun kursseineen. Kertomuskokoelmassa *Moebiuksen lehti* (1993; Gummerus) on jälleen herkullisia tarinoita. Itseäni kosketti muun muassa kuvaus miehen (romanttisnostalginen säilyttäjä) ja naisen (käytännöllinen järjestelijä) ajattelun eroista. Fyysikkoskeptikoita voisi ilahduttaa fysiikan ja kosmologian lakeja pohtiva kertomus, jossa paljastetaan maailmankaikkeuden selvittävä yhtälö (osatekijöinä mm. massa, unkarilaisen kansan energia, avaruuden ja ajan keskinäinen riippuvuus), jonka täydellinen tasapainoisuus ja aukottomuus indusoi kertojaminälle oluenjanon.

Novelli *Ihmisen ystävä* on UFO-kertomus. Ulkoavaruuden vierailijaa ei voi sanoa humanoidiksi, koska hän/se ei muistuta ihmistä. Luukanen-Kilden ynnä muiden kuvaama suurisilmäinen, naamaltaan rukoilijasirkan näköinen humanoidihahmo on sievistelyä: vieras on likaisen harmaa, pinnaltaan huokoinen, käsnämäisiä kohoumia täynnä, rikinkatkuinen, suuren kuukusen näköinen otus. Eikä ensimmäinen kontaktihenkilökään ole lääkäri, vaan tietenkin pappi.

Avaruuden vieras ei osoita suurta älyään pelkästään kehoittamalla rauhaan ja luonnonsuojeluun, vaan hän saa tykkipatterit vaikenemaan ja kaikki ihmiset sovittelemaan ja järkeilemään. UFO-kuukusesta tulee Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston pysyvä jäsen.

Maapallolle saapuu lukuisasti vieraan sukulaisia. He vievät joka toinen vuosi kahdeksantuhatta kaksikymmenvuotiasta miestä ja naista omaan kaukaiseen maailmaansa. Lähtijät ovat ylpeitä päästessään mukaan universumin

suureen Suunnitelmaan. Ikävä kyllä suunnitelma on sukua kontaktihenkilö-pastorin kulinaarisille mieltymyksille: siinä missä pastori on kalan ystävä, ovat avaruuden vieraat ihmisen ystäviä...

Levitaatiota ja luminaisia

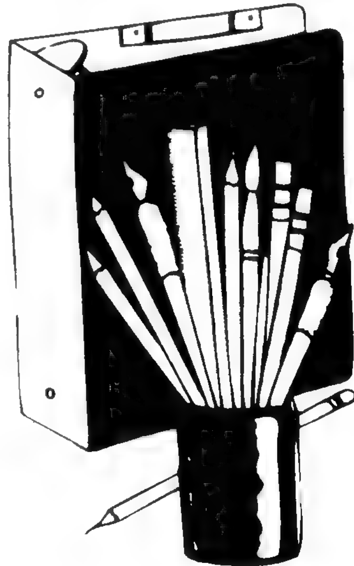
Tarina *Oikea ihme* kertoo herkästä tasapainosta uskon ja epäuskon välillä. Skeptikkomuukalainen saa luostarilaakson kansalaiset epäuskoisiksi, ja uskon palauttamiseen tarvitaan ihme. Luostarin munkit päättävät, että vuoristossa levitaatio olisi parempi tapa demonstroida ihmeidenteon kykyä kuin vetten päällä kävely. Kaukaisen idän uskontojen mestarien tosin väitetään pystyvän molempiin.

Vain valaistuneimmat ja uskossaan lujimmat luostariveljet pääsevät levitaatiotehtävään valitun lähelle ja yhdistävät hengenvoimansa lujaksi kehäksi. Samalla he myös yhdistävät voimansa kiristääkseen lähes näkymättömän ohuista köysistä punotun verkon, joka nostaa veli Joakimin irti aineen raskaudesta.

Vaikka ihme näin tapahtuu, ei epäily hellitä, vaan lisävakuutusta vaaditaan siitä, että kyseessä oli oikea ihme. Vastaamisesta tuleekin kertomuksen varsinainen avainkohta: totuuteen vannoutunut veli joutuu ristiriitaan, kun luostarin asemaa pitää suojella, mutta valehdellakaan ei voi. Todellisuus on kuitenkin moniulotteinen: toden ja valheen välillä on kuin onkin poikkiakseli, joka antaa mahdollisuuden vannoa valehtelematta ihmeen olleen oikean. Toivottavasti nykyajan joogalentäjät varjelevat, vaikkapa paksua, pehmeää patjaa käyttämällä, tuota akseliaan paremmin kuin veli Joakim levitoidessaan lihaa leikkaavan ohuiden köysien varassa.

Viime vuonna julkaistiin novellikokoelma *Hirmuinen lumihenkilö*. Niminovelli on tarina naisesta, joka ryhtyy lumimieheksi. Se tuo Loch Nessin hirviön tavoin turisteja ja matkailutuloja köyhälle seudulle. Kun lumihenkilöstä tulee kuuluisa, dosentitkaan eivät enää usko sen arkiseen taustaan, vaikka se kerrotaankin. Tilanne vertautuu vaikkapa Ison Britannian viljapeltojen crop circle -muodostumiin: vaikka niiden maalliset tekijät ilmoittautuvatkin, jopa esittävät videonauhoja tekemisistään, eivät ufouskovaiset anna periksi. He ovat todenneet heiluria käyttäen, että kuviot ovat ulkoavaruuden tekniikoilla tehtyjä. Hämäläisen novellissa perustetaan lumihenkilön kunniaksi jopa "Suurten pohjoisten kädellisten museo", joka muistuttaa Oulun Tietomaan UFO-näyttelyä.

Jäämme odottamaan lisää - tällaisia kirjoja tarvitaan. En hämmästyisi, jos Hämäläiseltä olisi parin novellikokoelman jälkeen tulollaan romaani. Ehkä suorastaan magnum opus, suuri, ellei peräti pääteos. Hämäläisen kyvyillä siitä voi tulla helposti luettava hauska kirja täynnä painavia, vakavia ja hyvin mietittyjä ajatuksia.

Harvard 'tutkii' professorin ufosieppauksia

Harvardin yliopiston kerrotaan asettaneen erityisen komitean selvittämään, onko yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan arvossa pidetty psykiatrian professori **John Mack** mahdollisesti käyttäytynyt 'ammatillisesti vastuuttomasti' ufosieppauksia käsitelleissä tutkimuksissaan, kertoo tuore *Nature*-lehti.

Lehden mukaan tiedekunnan dekaanin **Daniel Tostesonin** asettaman komitean on määrä selvittää, täyttääkö Mackin tutkimukset yleisesti hyväksytyt tieteelliset kriteerit.

John Mack julkaisi vuosi sitten tutkimuksistaan kirjan *Abduction: Human Encounters with Aliens*, joka nousi heti myyntitilastojen kärkeen ja professorista tuli radio- ja televisiokanavien talk-show -ohjelmien yksi suosituimmista esiintyjistä kaikkialla Yhdysvalloissa. Kirja käsittelee 13 sieppaustapausta, joissa siepatut olivat kertomansa mukaan joutuneet muun muassa avaruusolentojen seksuaalisen hyväksikäytön kohteiksi.

Mackin tapausta selvittävän tutkimuskomitean johtaja, professori **Arnold Relman** on kieltäytynyt kommentoimasta komitean toimeksiantoa. "Raportti aiheesta on parhaillaan valmisteilla ja mitä sen jälkeen tapahtuu, se ei ole meidän päätettävissä", hän totesi toukokuussa *Chicago Tribune* -lehdelle.

John Mackia on pidetty yhtenä alansa arvostetuimpana tutkijana. Hän muun muassa perusti psykiatrisen osaston Harvardin opetussairaalaan Cambridge Hospitaliin. *Chicago Tribune* -lehden mukaan Mackin gollegat arvelevat nyt hänen menneen sieppaustutkimuksissaan tieteellisessä mielessä hakoteille väittäessään, että ihmisiä on joutunut ulkoavaruudesta tulleiden muukalaisten sieppausten kohteiksi ja että he tarvitsevat hoitoa.

65-vuotias John Mack on ollut tutkimuksista syntyneen kohun seurauksena toimittajien tavoittamattomissa. Viime vuonna hän kertoi yhdysvaltalaiselle *Associated Press* -uutistoimistolle, ettei hän itse välttämättä uskonut avaruusolentoihin. Hän ei kuitenkaan pitänyt potilaitaan henkisesti sairaina, eikä uskonut heidän joutuneen insestin, raiskauksen tai muun hyväksikäytön kohteiksi. Lehtitietojen mukaan Relmanin komitean raportin on määrä tulla julki lähiaikoina.*mo*

Euroopan skeptikot kokoontuivat Saksassa

Euroopan skeptikkojen vuotuinen konferenssi pidettiin tällä kertaa Rossdorfin pikkukaupungissa lähellä Darmstadtia Saksassa 4. – 7. toukokuuta. Ensimmäisen kerran ohjelman laadinnasta vastasi nyt äskettäin perustettu Skeptikkojärjestöjen Euroopan neuvosto (ECSO) yhteistyössä saksalaisen skeptikkojärjestön GWUP:n (Gesellschaft zur wissenschaftlichen Untersuchung von Parawissenschaften e.V.) kanssa.

Yksi konferenssin pääaiheista käsitteli havaintojen tekoon liittyviä ongelmia ja itsepetosta. "Jopa antiikin skeptikot varoittivat kansalaisia luottamasta liikaa omiin aisteihinsa. Tänä päivänä tämä neuvo on ajankohtaisempi kuin koskaan", totesi ECSO:n sihteeri **Amardeo Sarma**. Alustuksissa pohdittiin myös rajatieteiden menestyksen syitä, tieteen pseudotieteellisiä juuria, kreationismia Euroopassa, astrologien ennustajankykyjä, ekoplasmaa ja monia muita skeptikkoja kiinnostavia aiheita.

Konferenssi kokosi yhteen runsaat sata skeptikkoa eri puolilta Eurooppaa ja se oli järjestyksessä seitsemäs vuosittainen tapaaminen. Ensi vuonna Euroopan skeptikoilla on välivuosi, sillä Yhdysval-

loissa järjestetään skeptikkojen maailmankonferenssi 23.-26. toukokuuta. Seuraava Euroopan skeptikkojen konferenssi on tarkoitus pitää Espanjassa 1997.*mo*

★ ★ ★

Tapaus Geller vastaan CSICOP loppuunkäsitelty:

Psyykikko maksoi ensimmäisen erän 120 000 dollarin korvaussummasta

Itseään psyykikoksi kutsuvan taikuri **Uri Gellerin** oikeustaistelu yhdysvaltalaista skeptikkojärjestöä CSICOPia vastaan on tältä erää loppuunkäsitelty. Geller on maksanut CSICOPille ensimmäisen 40 000 dollarin erän hänelle määrätystä 120 000 dollarin korvaussummasta, kertoo tuore *Skeptical Inquirer* -lehti.

Gellerin neljä vuotta jatkunut sitkeä oikeudenkäynti CSICOPia vastaan sai alkunsa *International Herald Tribune* -lehdessä 6. huhtikuuta 1991 olleesta taikuri **James Randin** haastattelusta, jossa tämä oli kutsunut Gelleriä huijariksi. Randin mukaan Gellerin temput, jotka olivat vetäneet lankaan jopa arvossapidettyjä tieteentekijöitä, olivat olleet sen laatuisia, joita hän oli tottunut lukemaan muropakkausten kyljistä lapsena ollessaan. "Ilmeisestikään tieteentekijät eivät enää syö muroja", Randi oli huomauttanut lehden haastattelussa.

Geller syytti Randia ja muita skeptikoita työntekonsa häiritsemisestä sekä kunnianloukkauksesta ja vaati sekä Randilta että CSICOPilta korvausta yhteensä 15 miljoonaa dollaria. Washington DC:n oikeus katsoi Gellerin syytökset 'joutavanpäiväisiksi valituksiksi' ja määräsi hänet maksumieheksi.

Viime vuosina Geller on käyttänyt ilmeisesti suurimman osan aikaansa tunnettuja skeptikoita ja skeptikkojärjestöjä vastaan käymiinsä oikeudenkäynteihin, jotka hän on kaikki hävinnyt.*mo*

★ ★ ★

Luomisoppia opettavasta Kristillisestä koulusta tulossa peruskoulua korvaava koulu Helsinkiin

Helsingin kaupunginvaltuusto päätti kevään korvilla, että Jakomäessä vuodesta 1987 toimineesta Kristillisestä koulusta tulee elokuun alusta lukien peruskoulua korvaava koulu. Opetusministeri **Olli Heinonen** siunannee päätöksen vielä kesäkuun aikana sen jälkeen kun koulun opetussuunnitelma on palannut lausuntokierrokselta opetushallituksesta.

Kristillinen koulu on aiemminkin pyrkinyt korvaavaksi kouluksi, mutta tuolloin lupahakemus tyssäsi opetusministeriöön, joka katsoi, ettei kristinuskoa voitu pitää lain vaatimana 'kansainvälisesti tunnettuna kasvatusopillisena järjestelmänä'. Nyt lupa on ilmeisesti heltiämässä. "Tiedossa ei ole mitään sellaista seikkaa, etteikö lupaa voitaisi antaa", vahvistaa hallitussihteeri **Matti Lahtinen** opetusministeriöstä. Hän korostaa kuitenkin, että viime kädessä luvasta päättää opetusministeri Heinonen.

Epäilyksiä koulua kohtaan on herättänyt ennen kaikkea se, että tunnustukselliseen kristinuskoon ja luomisteoriaan perustuva maailmankäsitys kuuluvat olennaisena osana koulun opetusohjelmaan. Koulun rehtori **Jukka Launo** myöntää 31. maaliskuuta ilmestyneessä *Kotimaa*-lehdessä, että koulun biologian opetuksen lähtökohtana on luomisteoria. Launon mukaan tosin 5. ja 6. luokilla lapsille myös kerrotaan, että "on paljon tiedemiehiä, jotka uskovat evoluutioteoriaan". Hän sanoo uskovansa, että siinä iässä lapset kyllä jo huomaavat, että ihmisillä on eri näkemyksiä.

Kotimaa-lehden mukaan opetusministeriön edustajat olivat suosittaneet viime vuoden marraskuussa, että Kristillisen koulun asema vahvistettaisiin yksityisenä korvaavana

kouluna. Hallitussihteeri Lahtinen arvelee, että aika on toiminut Kristillisen koulun hyväksi ja poliitikkojen taholla koulun aseman vakiinnuttamiseen suhtaudutaan nyt myötämielisemmin kuin syksyllä 1991, jolloin koulun lupahakemus tyrmättiin. Tähän mennessä koulu on saanut harkinnanvaraista valtionapua, mutta korvaavana kouluna siitä tulisi osa Helsingin kaupungin koululaitosta. "Heinäkuun alusta alkaen taloutemme on turvattu", iloitsee rehtori Jukka Launo jo ennakkoon *Kotimaa*-lehdessä.*mo*

★★★

Skepsis avasi kotisivut Internettiin

Huhtikuun puolivälistä lähtien Skepsiksen toiminnasta on voinut saada tietoja myös Internetin välityksellä. Yhdistys on perustanut omat kotisivut WWW (World Wide Web) -verkkoon. Niitä lukemaan pääsee osoitteella:

http://www.helsinki.fi/~sjhiltun/skepsis.html

Kotisivuilta käy selville yhdistyksen toimintaperiaatteet, jäseneksiliittymiset ynnä muut yhdistyksen toimintaan liittyvät asiat. Kotisivuille on lisäksi koottu yhteystietoja muihin skeptisiin järjestöihin ja niiden kotisivuihin sekä tietoja miten kätevämmin voi seuloa skeptikkoja kiinnostavia aiheita Internetin valtaisasta tietoruuhkasta. Skepsiksen kotisivuilta pääsee muun muassa selaamaan *Skeptical Inquirer* -lehden artikkeleita.

Liittyminen Internettiin helppoa

Kotisivujen puuhamiehenä toiminut **Sami Hiltunen** kertoo, että liittyäksesi Internettiin tarvitset vähintään tehokkaan 386-tyyppisen PC-tietokoneen, jossa on 4 MT RAM-muistia, v.32bis modeemin, joka tarjoaa 14400-nopeudella toimivan yhteyden sekä Internet-selailuohjelman, jonka saat kätevämmin soittamalla esimerkiksi Telen iNet-palvelunumeroon 9800–150150. Paketti sisältää ilmaiset Winsocket ja Netscape -ohjelmat. Ohjelmiston mukana tulevat asennusohjelma sekä yksinkertaiset ohjeet yhteyden muodostamiseen ja palvelun hintatiedot.

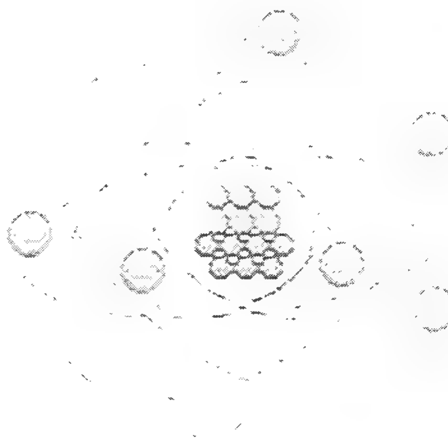
Hiltusen mukaan kiinnostus Skepsiksen kotisivuja kohtaan on jo nyt ollut suuri. Yhteydenottoja on tähän mennessä ollut keskimäärin sata viikossa. *mo*

★★★

Kvanttifysiikan maailmankuva keräsi ennätysyleisön

Skepsiksen kevään viimeinen yleisöluento 12. kesäkuuta keräsi ennätysmäärän kuulijoita Helsingin yliopiston Porthaniaan. Vahtimestarin arvion mukaan luentosaliin II oli pakkautunut ainakin 280 kuulijaa. Monet joutuivat tyytymään seisomapaikkoihin, sillä istumapaikkoja riitti vain 250:lle.

Filosofian lisensiaatti **Tarja Kallio-Tammisen** esitelmä kvanttilaisesta todellisuudesta ja kvanttifysiikan maailmankuvasta julkaistaan seuraavassa, elo-syyskuun vaihteessa ilmestyvässä Skeptikossa.*mo*

Linnaluoto vastaa: Olenko nähnyt ufoja?

Lukuisat ursalaiset katselivat varmaankin MTV:n *Mediapelissä* esitettyä ufokeskustelua huhtikuussa. Tunnettu tähtiharrastaja, **Martti Muinonen**, Lappeenrannasta soitti ohjelmaan ja ihmetteli, miksi tähtiharrastajat eivät näe ufoja, vaikka sadat harrastajat ovat tuijottaneet yötaivasta satojatuhansia tunteja.

Tapani Kuningas vastasi. Ensin hän moitti Ursaa siitä, että Suomessa ei ole tutkittu asiaa. Toiseksi hän kertoi tuntevansa kymmeniä Ursan jäseniä, joilla on omia ufohavaintoja. Esimerkkinä hän mainitsi Ursan toiminnanjohtajan. Kun häneltä tiukattiin asiasta tarkemmin, hän viittasi lähteenään *Ilta-Sanomiin*. Varmaankin tuo kohta keskustelussa jätti monet hämmennyksiin. Mistä siis oli kysymys?

Asia selviää, kun lukee kyseisen Ilta-Sanomien viikkoliitteessä 4.2.1995 julkaistun näyttävän artikkelin. Juttu oli otsikoitu: "Tiede ja todellisuus tyrmäävät ufohysterian: EI SIELTÄ OLE LÖYTYNYT KETÄÄN!"

Seuraavassa lainaus tekstistä: *"Satelliitit voivat lentää rykelmissä. Tunnistamatonta tietenkin löytyy taivaalta, varsinkin, jos havaitsija ei tunne taivaan ilmiöitä, fil. kand Seppo Linnaluoto selvittää. Linnaluoto on Tähtitieteellisen yhdistyksen, Ursan, toiminnanjohtaja. Yhdistykseen kuuluu n. 6000 jäsentä, ja moni heistä on nähnyt tunnistamattomiksi jääneitä valoilmiöitä, mutta yhdenkään jäsenen Linnaluoto ei ole koskaan kuullut raportoineen mistään ilmiöstä, joka viittaisi avaruudesta tulleisiin olentoihin.*

"Kun opiskelin tähtitiedettä 60-luvun lopussa, nain kerran itsekin viisi valopistettä, jotka kulkivat yli taivaan ja joita en tunnistanut. Ne saattoivat olla rykelmä avaruusromua tai satelliitteja.

On kuitenkin äärimmäisen harvinaista, että tähtitaivaan ilmiöitä tunteva näkee jotakin, mitä hän ei itse tunnista", Linnaluoto korostaa. Linnaluodon tiedossa ei ole muualtakaan maailmasta yhtään vakuuttavaa ufohavaintoa

Lisäselvityksenä havainnosta voisi vielä sanoa, että se tapahtui Ursan tähtitornista Helsingin Kaivopuistosta, sitä havaitsivat muutkin kokeneet harrastajat ja että ilmiön kesto oli parisenkymmentä sekuntia. Valopisteiden selityksenä voisivat olla kenties myös Suomenlahden yllä lentänyt yksi tai useampi lentokone. Tapaus ei kuitenkaan tuntunut niin hätkähdyttävältä, että siitä olisi laajalti kerrottu harrastajapiireissä.

Vastaus otsikon kysymykseen riippuu siis siitä, miten ufo määritellään. Kaikilla ihmisillä on joka päivä lukemattomia sellaisiä aistimuksia, joiden aiheuttaja jää tunnistamatta. Miksi kummassa ufoharrastajat tarjoavat taivaalla ja maassa näkyville tunnistamattomille ilmiöille selittäjäksi vieraiden sivilisaatioiden edustajia? Sitä en voi mitenkään käsittää.

TV:n ufokeskustelun pahimpia vikoja oli se, että käsitteelle ufo ei annettu minkäänlaista määritelmää. Nyt osa soittajista ja ehkä keskustelijoistakin tarkoitti niillä vieraiden sivilisaatioiden avaruusaluksia ja Tapani Kuningas taas ainakin selostetussa keskustelun kohdassa tarkoitti sillä havaintohetkellä tunnistamatonta taivaalla näkynyttä ilmiötä. Puhelinäänestyksen kysymys "Uskotko ufoihin?" annettiin myös ilman minkäänlaista selitystä.

Martti Muinonen, Ilta-Sanomat ja Ursan näyttely Tekniikan museossa käsittelivät kaikki tätä teemaa: Mitä paremmin tunnet taivaan ilmiöt, sitä vähemmän näet ufoja. Ursaan voi lähettää raportteja oudoista valoilmiöistä *Katoavatko Ufot?* -kirjassa julkaistulla lomakkeella. Kirjan lukeneet eivät ilmeisesti kuitenkaan ole juuri nähneet näitä ilmiöitä, koska täytettyjä raportteja on saatu vain vähän.

Seppo Linnaluoto,
Ursan
toiminnanjohtaja

Skepsiksen kesäretki

Skepsiksen hallitus on päättänyt järjestää perinteiseen tapaan kesäretken tänäkin vuonna. Retken ajankohdaksi on suunniteltu elokuun viimeistä viikonloppua (26.-27.8.), mutta ohjelma oli vielä avoin lehden painoon mennessä. Hallituksesta kuitenkin kerrottiin, että retki olisi tällä kertaa suunnattu erityisesti nuorille skeptikko-jäsenille ja paikkana olisivat mahdollisesti Turku ja Karjaa.

Tarkempia tietoja kesäretken ohjelmasta saa yhdistyksen sihteeriltä **Anneli Aurejärveltä, puhelin 90 - 825 2285 tai yhdistyksen palvelunumerosta 90 - 7227 0195**. Sihteeri ottaa vastaan myös ilmoittautumisia tai sen voi jättää palvelunumerossa toimivaan vastaajaan.

★★★

Syksyn yleisötilaisuudet

Syksyllä yhdistys järjestää neljä yleisötilaisuutta, joiden yhteisteemana on tietoisuus. Tilaisuudet pidetään Helsingin yliopiston Porthaniassa, luentosali IV, keskiviikkoisin **13.9**, **11.10**, **15.11**. ja **13.12**. kello 18.00 paitsi ensimmäinen, joka alkaa jo kello 17.00.

Tilaisuuksien tarkempi ohjelma selviää seuraavasta *Skeptikko*-lehdestä ja yhdistyksen palvelupuhelimesta. Tilaisuuksista pyritään kertomaan laajasti myös useissa tiedotusvälineissä.

Liity Skepsiksen jäseneksi!

Jos haluat liittyä Skepsiksen jäseneksi, lähetä oheinen lomake tai sen kopio täytettynä Skepsiksen sihteerille osoitteella Anneli Aurejärvi, Sireenitie 10b A2, 01390 VANTAA. Yhdistyksen jäsenmaksu (sisältää Skeptikko-lehden tilauksen) on 100 mk (alle 20-vuotiaille 30 mk), jonka voit maksaa yhdistyksen tilille:

PSP 800011-465302

Voit myös tilata Skeptikko-lehden liittymättä jäseneksi. Tilausmaksu on sama 100 mk/vuosi. Käytä tilauslomakkeena oheista jäsenanomusta ja ilmoita vain nimesi ja osoitteesi ja merkitse lomakkeeseen, ettet halua liittyä jäseneksi.

✂ -

JÄSENANOMUS

Nimi ______________________________

Ammatti ja koulutus ______________________________

Lähiosoite ______________________________

Postitoimipaikka ______________________________

Puhelin ______________________________

Työpaikka ______________________________

Työpaikan lähiosoite ______________________________

Postitoimipaikka ______________________________

Puhelin ______________________________

Kokemus Skepsiksen toimialaan liittyvistä asioista, mahdollisesti aihetta sivuavat julkaisut, jäsenyys muissa tieteellisissä yhdistyksissä, erityiset mielenkiinnon kohteet (käytä tarvittaessa erillistä paperia):

____

____

____

Hyväksyn Skepsis-yhdistyksen säännöissä määritellyn tarkoituksen ja toimintaperiaatteet (ks. seuraava sivu) ja haluan liittyä yhdistyksen jäseneksi.

Päiväys ______________________________

Allekirjoitus ______________________________

SKEPSIS

Skepsis on 1987 perustettu suomalaisten skeptikkojen yhdistys. Skepsiksen toimintaperiaatteet ovat samantapaiset kuin yhdysvaltalaisen CSICOPin (Committee for the Scientific Investigation of Claims of the Paranormal), mutta se toimii täysin itsenäisesti vaikkakin yhteistyössä CSICOPin ja muiden vastaavien järjestöjen kanssa.

Yhdistyksen säännöissä mainitaan Skepsiksen tarkoituksesta ja periaatteista seuraavaa:

Yhdistyksen tarkoitus on:

- Edistää paranormaaleja ilmiöitä koskevien väitteiden objektiivista ja puolueetonta tieteellistä tutkimusta, ottamatta näiden väitteiden paikkansapitävyyteen kantaa apriorisin, tutkimusta edeltävin perustein.
- Ylläpitää tällaisesta tutkimuksesta kiinnostuneiden ihmisten verkostoa sekä pitää yhteyttä vastaavanlaisiin yhteisöihin kotimaassa ja ulkomailla.
- Julkaista paranormaaleja ilmiöitä koskevia väitteitä tutkivia artikkeleja ja kirjoja sekä laatia tällaisia väitteitä sisältävien julkaisujen bibliografioita.
- Järjestää alaan liittyviä kokouksia ja konferensseja sekä harjoittaa valistus- ja tiedotustoimintaa.

Yhdistys on poliittisesti, aatteellisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton.

Yhdistyksen hallitus voi hyväksyä anomuksesta yhdistyksen jäseneksi yksityishenkilöitä ja oikeuskelpoisia yhteisöjä, jotka hyväksyvät edellä mainitut yhdistyksen periaatteet.

Skepsis ry:n hallitus

Ilpo V. Salmi (puheenjohtaja)
Timo Kaitaro (varapuheenjohtaja)
Anneli Aurejärvi (sihteeri)
Eero Joutsikoski
Robert Brotherus.

Skepsis-yhdistyksen tieteellinen neuvottelukunta

professori **Nils Edelman**
amanuenssi **Harry Halén**
dosentti **Raimo Keskinen**
professori **Kirsti Lagerspetz**
professori **Anto Leikola**
professori **Nils Mustelin**
dosentti **Heikki Oja**
VTK **Jan Rydman**
dosentti **Veijo Saano**
apulaisprofessori **Raija Sollamo**
professori **Raimo Tuomela**
professori **Johan von Wright**
apulaisprofessori **Kari Enqvist**
professori **Pertti Hemánus**
dosentti **S.Albert Kivinen**
professori **Raimo Lehti**
LKT **Matti A. Miettinen**
professori **Ilkka Niiniluoto**
professori **Jeja Pekka Roos**
professori **Heikki Räisänen**
professori **Anssi Saura**
FL **Tytti Sutela**
professori **Yrjö Vasari**
dosentti **Risto Vuorinen**.

Jäsenasioista, lehtitilauksista ja muista yhdistyksen toimintaan liittyvistä kysymyksistä pyydetään neuvottelemaan yhdistyksen sihteerin kanssa, puh. 90 - 8252 285 tai postitse:

Anneli Aurejärvi
Sireenitie 10b A2
01390 VANTAA

Yhdistys on Tieteellisten seurain valtuuskunnan jäsenjärjestö

English summary

Skepsis enters the Internet

editorial by Ilpo V. Salmi

The Scientific Committee of Skepsis has often expressed its wish that the association would be more 'youth-oriented'. In this light Skepsis has developed a project, **Parafact**, with the idea being to activate more high school students. The start of this project was marked by the launch of Skepsis's own **World Wide Web** pages at *http://www.helsinki.fi/~sjhiltun/skepsis.html*. This way students can via school or library computers form active discussion groups with topics related to sceptism and critical thinking.

★★★

Chiropractic, a legalized superstition?

Mahlon W. Wagner

Bone and muscle manipulation as a method for healing has a long past reaching back to *Hippocrates* and *Gales*. The Chiropractic of today, also known more generally as Spinal Manipulation Therapy, was discovered in the United States in 1895 by an uneducated grocer, mesmerist and spiritualist, Daniel Dave Palmer. "Although the roots of Chiropracic are in pseudoscience, it is the third most popular treatment type just after standard medical treatment and dental surgery", says Dr. Wagner. The article is based on the presentation given by Dr. Wagner to the Eurosceptics in Rossdorf last May.

★★★

Socrates award granted for critical education

Skepsis has granted **Sini Hirsikangas-Huttunen** the newly introduced Socrates award. The award was appointed to her for her continuous work with high school students. The board of Skepsis founded the award earlier this year, and it's function is to advocate the symbiosis between education and critical thinking. Mrs. Hirsikangas-Huttunen has been working as a biology and geography teacher in Karjaa high school for nearly 10 years and during that time has eg. coached a philosophy group for her students with fine success.

★★★

New chairman for Skepsis

Skepsis's annual meeting in March elected a new chairman for the association. Mr. **Ilpo Salmi** took over Mr. **Veli Toukomies**'s duties, who governed Skepsis for the past year. Mr. Salmi is a devoted and respected sceptic and a founding member of Skepsis. Mr. Toukomies decided to drop his chairmanship due to his own professional duties.

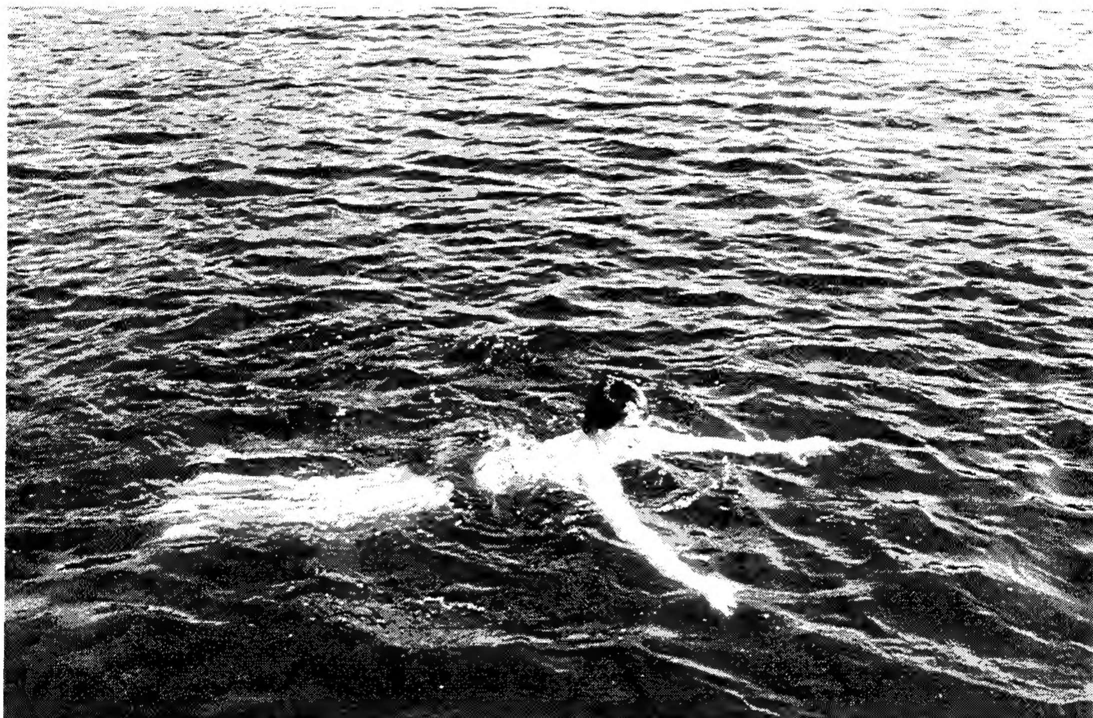
★★★

Doctors critical towards alternative medicine

According to a survey made by the finnish doctors association, doctors are fairly critical towards alternative medicine. Attitudes were most positive towards chiropractic, 36 percent of respondees were willing to see it being used more widely.

Faith healing received most criticism. 57 percent considered it deceiving ill people.

The survey was made in the beginning of this year. 75 percent of the doctors responded.

Skeptikko toivottaa antoisia kesäpäiviä

YLIOPISTOPAINO
PIKAPAINO
1995